

представители. По този начин, позицията на обществото може да бъде своеобразен коректив на политическите приоритети и цели и да бъде инструмент за обществен контрол върху публичните политики.

Същевременно е важно гражданите да имат възможността да участват в работата на държавните органи и институции и да влияят при вземането на решения, изработването и изпълнението на политики, стратегически документи, за да се постига максимална съгласуваност и консенсус между тях и държавата по различни теми от обществения дневен ред. С това се осигурява достоверност на нуждите и адресиране на политиките за задоволяване на действителните потребности, в резултат на което се постигат трайни резултати и обществено одобрение и подкрепа за на решенията.

В хода на изработването на плановия документ е проведена анкета, с която заинтересованите страни имат възможност да отправят предложения за включване на конкретни идеи в плана. Преди неговото приемане от Общински съвет е проведено обществено обсъждане за даване на коментари и препоръки.

Основните способи, предвидени за осигуряване на информация и публичност в нормативната уредба е публикуването на **годишните доклади и междинната оценка**, както и **последващата оценка** след края на периода на действие на плана. В хода на изпълнение на ПИРО тези оценъчни документи за измерване на напредъка ще бъдат изготвени и обсъдени с прилагане на форми на взаимодействие с местните заинтересовани страни и подходящо осигуряване на публичност.

Част IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини - приоритетни зони за въздействие.

Определяне на зони за прилагане на интегриран подход.

Съгласно Методическите указания зоната за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие) е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове. Зоните за прилагане на интегриран подход се определят на базата на общи характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие.

Съгласно Националната концепция за пространствено развитие не е задължително, нито приложимо обособяването на градски зони за въздействие в общинския център гр. Сапарева баня, който е град от V йерархично ниво. От друга страна е обосновано *гр. Сапарева баня* да бъде отделен като зона за прилагане на интегриран подход, тъй като в него живее повече от половината от населението в общината, там се предоставят публичните услуги, и освен това единствено е него са налични елементи на градската среда, които имат нужда от специфични интервенции, приложими за градските райони.

По отношение градовете от V йерархично ниво - общински центрове, където се осъществява първичното обслужване на населението на общините и където са налични работни места извън селскостопанската заетост – в сферата на социалните услуги, търговията, администрацията, промишленото и занаятчийското производство, образованието, културата, НКПР посочва като важно условие свързаността с останалите селища в общините. Условие за достъпа до тези услуги са удобните, изградени и поддържани комуникационно-транспортни връзки, което налага изискване за доизграждане и реконструкция на транспортната инфраструктура. В съответствие с предвижданията в ОУПО, що се отнася до стратегията за развитие на техническата

инфраструктура, съществено е отбелязаното значение на развитието на енергия от възобновяеми източници. Друг акцент с екологична насоченост е създаването на предпоставки за опазване на чистотата на въздуха, водите и почвите.

В тази зона за въздействие е подходящо прилагането на следните мерки:

- ☞ Изграждане на съоръжения за пречистване, подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежа;
- ☞ Подобряване на зелената система в града, изграждане и обновяване на зелени зони, паркове и места за отдих;
- ☞ Опазване на околната среда, въвеждане на възобновяеми енергийни източници;
- ☞ Съхраняване и популяризиране на културно-историческото наследство;
- ☞ Подобряване на образователната инфраструктура и на образователните услуги;
- ☞ Подобряване на спортната инфраструктура.

На следващо място структуроопределящият характер на туризма в местната икономика, както и установените в социално-икономическия анализ потребности от развитие на туристическата инфраструктура и услуги са основание за определяне на зона за прилагане на интегриран подход „*Сапарева баня – Паничище*“.

В тази зона за прилагане на интегриран подход е подходящо прилагане на следните мерки:

- ☞ Подобряване на инфраструктурата за еко- и селски туризъм;
- ☞ Подкрепа за развитие на разнообразни форми на туризъм през цялата година;
- ☞ Подобряване на образователната инфраструктура и на образователните услуги;
- ☞ Опазване на околната среда, въвеждане на възобновяеми енергийни източници.

Зона „*Сапарево - Ресилово – Овчарци*“ е подходяща за изпълнение на съвместни проекти със съседната Община Дупница, включително такива за подобряване на туристическата инфраструктура и достъпа до публични услуги. Примерни мерки за прилагане на интегриран подход в тази зона за въздействие са:

- ☞ Подобряване на инфраструктурата за еко- и селски туризъм;
- ☞ Подобряване на пътната инфраструктура и уличната мрежа в населените места;
- ☞ Въвеждане на възобновяеми енергийни източници.

Прилагане на подхода ЛИДЕР/ВОМР.

Подходът ЛИДЕР се прилага като метод за подпомагане на местните общности в селските райони от 1991 г. Той е инструмент, който работи добре в различни условия и видове райони чрез приспособяване на политиката за развитие на селските райони към големите различия в нуждите на селските райони. В резултат на доказаните му ползи, подходът е задължителна част от програмите за развитие на селските райони след 2000 г., а от 2014 г. е дадена възможност да се прилага и в градските райони, като подход „Водено от общностите местно развитие“.

България прилага подхода ЛИДЕР/ВОМР през последните два програмни периода, като към настоящия момент работещи са 64 местни инициативни групи, които обхващат територията на 117 общини от селските райони. През програмния период 2021-2027 г. се предвижда разширяване прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР до около 90 на сто от територията на селските райони и запазването и увеличаването на възможностите за многофондово

финансиране освен по Програмата за развитие на селските райони и по Оперативната програма за развитие на човешките ресурси, Оперативната програма за (наука) и образование, Оперативната програма за околна среда и Програмата за конкурентоспособност и иновации в предприятията за осигуряване на многосекторно развитие на териториите на местните общности. Разширяването на подхода ще даде възможност на по-голяма част от местните общности на територията на страната сами да определят потребностите и потенциала за развитие на територията, на която живеят, да вземат решение за областите, които за тях е важно да се развиват и в резултат да определят мерките, чрез които това може да бъде постигнато, а в последствие – да одобрят и конкретни проекти, които да получат публично финансиране. Това би изградило както местен управленски капацитет и такъв за управление на проекти, така би спомогнало в голяма степен и за решаването на дефинирани от местната общност проблеми на съответната територия.

Подходът ВОМР/ЛИДЕР се прилага на териториален принцип на подрегионално ниво – ниво община, част от община или група от съседни общини, с обхват на населението между 10 000 и 150 000 жители. Подходът се прилага на територията на цялата страна (включително селските райони и териториите със специфични характеристики, определени в Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г.) с изключение на градовете с население над 30 000 жители, в техните строителни граници. За населените места, на чиито територии се прилага подходът ВОМР/ЛИДЕР и които са подпомагани от Програмата за развитие на регионите 2021 – 2027 г. се прилага демаркация на инвестициите.

Подкрепата за ВОМР/ЛИДЕР се извършва чрез подкрепа на интегрирани и многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и разработени въз основа на местните потребности и потенциал. За една и съща по обхват територия се одобрява една стратегия за ВОМР/ЛИДЕР, като подпомагането по ЕЗФРСР е задължително. Всяка МИГ включва в състава си най-малко една община от селските райони.

Съгласно проекта на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021-2027 г. е определен отделен приоритет, чрез който ще се финансира прилагането на стратегии за местно развитие на одобрените местни инициативни групи. За местните инициативни групи с население до 15 000 жители (включително) е предвиден максимален бюджет за изпълнение на проекти по стратегия за Водено от общностите местно развитие, финансирана по ЕЗФРСР, в размер на до левовата равностойност на 1 000 000 евро. Общо за стратегия, вкл. средствата за сътрудничество (в размер на до 100 000 евро) и средствата за управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране размерът на средствата е до 1 466 667 евро. За местни инициативни групи с население над 15 000 жители е предвиден максимален бюджет за изпълнение на проекти по стратегия за Водено от общностите местно развитие, финансирана по ЕЗФРСР, в размер на до левовата равностойност на 1 500 000 евро. Общо за стратегия, вкл. средствата за сътрудничество (в размер на до 100 000 евро) и средствата за управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране размерът на средствата е до 2 133 333 евро. Максималният размер на допустимите разходи за един проект към стратегия за ВОМР, който може да бъде предоставен на бенефициент е в размер на левовата равностойност на 200 000 евро.

Прилагането на стратегии за ВОМР дава възможност за финансиране на проекти, които отговарят на местните потребности, създават и запазват заетост за местното население и са в полза на малкия местен бизнес. Чрез тях се създават по-добри икономически, социални и екологични условия за живот в малките население места, подкрепя се многосекторното развитие на местните икономики.

Подходът ВОМР ще се прилага „отдолу – нагоре“ посредством местни инициативни групи, така

че местните общности формулират, избират и одобряват приоритети и стратегия за интегрирано развитие на териториите и общностите, както и финансирането от един или от повече ЕСИФ, като тази преценка ще се обуславя от нуждите и потенциала на съответната територия. Подборът на операциите по стратегията, включително дейностите за сътрудничество и тяхната подготовка, се извършва от МИГ в съответствие със заложените в съответните стратегии за ВОМР критерии за подбор.

Участието на Община Сапарева баня, както и представители на икономическите оператори и нестопански организации от общината в МИГ може да допринесе за социално-икономическото развитие, както и да осигури достъп до допълнителни средства за развитие на селските райони през периода 2021-2027 г. Средствата, които са определени за прилагане на приоритета от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, насочен към прилагане на подхода ВОМР през този период са достъпни само за учредени и одобрени местни инициативни групи, за всяка от които се определя бюджет за реализация на стратегията за местно развитие. Община Сапарева баня ще получи достъп до финансирането, адресирано към този приоритет само чрез участие в местна инициативна група.

Потенциални проекти с регионално и надобщинско значение.

В интегрираната териториална стратегия на Югозападния район от ниво 2 е посочен потенциален проект с регионално значение, който би повлиял положително на транспортната достъпност на общината - През територията на Югозападен регион преминава коридорът от основната TEN-T мрежа на ЕС „Ориент/Източно–Средиземноморски“ (железопътно и пътно трасе по направленията Видин–София–Кулата. В „широкообхватната“ TEN-T мрежа е включен и скоростен път „Рила“, по направление „Кюстендил–Дупница–Самоков–ПВ Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“.

Освен това Община Сапарева баня изпълнява в партньорство проект за разделно събиране на отпадъци с водещ партньор Община Дупница и партньор Община Бобов дол. Потенциален проект с надобщинско значение може да е насочен към по-нататъшното развитие на тази част от регионалната система за управление на отпадъците в регион Дупница.

На следващо място потенциален проект, който може да бъде осъществен с участието на съседни общини е идентифицирания в ПИРО на община Дупница проект за развитие на велосипедна инфраструктура по трасето на път III-6284 Дупница - Самораново- Ресилово - Овчарци - Сапарева баня - Сапарево - II-62 Дупница – Самоков.

Част V. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.

Раздел V.1. Интегриран подход за развитие.

Програмата за реализация е ключов елемент от структурата на ПИРО, който по своята същност е план за действие и определя конкретния начин за осъществяване на неговите цели в съответствие с дефинираната визия. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи, адресирани към съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, групирани по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект, чрез който се постига съответствие с интегрирания подход за развитие.

Мерките, които са включени в програмата за реализация, са изпълними, релевантни и

реалистични, с конкретни измерими резултати. За осъществяването на всяка предвидена мярка или отделна проектна идея са определени индикативни източници на финансиране - публично-частни партньорства, средства от различни финансиращи програми или от други източници на безвъзмездна финансова помощ.

Интегрираните териториални инвестиции, които са поставени на фокус през настоящия програмен период, по своята същност са механизъм за осъществяване на координирани и взаимосвързани инвестиции в дадена територия, включително чрез комбиниране на ресурси от различни оперативни програми и финансови инструменти за финансиране на определените в програмата за реализация проекти.

В осъществяването им са въвлечени местни и регионални власти, представители на бизнеса, неправителствени организации и други заинтересовани страни, които съвместно определят дизайна на проектните концепции и участват в осъществяването им. ИТИ дават възможност за по-добро адаптиране на инвестициите към нуждите на местните общности, като позволяват съчетаване на различни проекти в единна стратегия, и от друга страна – служат за изпълнение на стратегиите на отделните участници. Важна особеност на интегрирания подход е насочването на действията към специфични части от целевата територия, обособени като зони за въздействие, като се вземат предвид техните социално-икономически, екологични и инфраструктурни особености.

Раздел V.2. Програма за реализация на ПИРО.

Подходящият подбор на общински инвестиционни проекти е от съществено значение за насочване на ограничените финансови ресурси за най-приоритетните нужди. Това е особено важно и заради повишените изисквания за изграждане на устойчива инфраструктура с ниски емисии в условията на строги финансови ограничения, наложени за изпълнение на критериите за присъединяване към еврозоната. Програмата за реализация на плана, в която са включени важни за изпълнението му индикативни проекти е представена в приложение.

Избраните приоритети и дейности за изпълнение са в обхвата на интервенциите в програмите, съфинансирани със средства от ЕС, на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони и на програмите за териториално сътрудничество през периода 2021-2027 г., както и на други национални източници за финансиране на общински проекти за развитие.

Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 ще продължи подкрепата за инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура в селските райони. Също така ще бъдат финансирани проекти за подобряване състоянието на горите. Чрез плана ще се финансира подготовката и изпълнението на интегрирани и многосекторни стратегии за местно развитие, чрез подхода ВОМР/ЛИДЕР.

Програмата за развитие на регионите 2021-2027 ще подкрепя инфраструктурни инвестиции на територията на селските общини за здравна инфраструктура, индустриални зони, устойчива градска мобилност, енергийна ефективност в жилищни сгради, туризъм. В програмата са включени приоритети с финансиране от Фонда за справедлив преход. Финансовата подкрепа е насочена към разработването и прилагането на нови устойчиви енергийни решения в съответствие с целите на прехода към климатична неутралност, подкрепя се икономическата диверсификация и създаването на работни места. Основен фокус на инвестициите по приоритета ще бъдат дейностите за социален преход и инвестиции в образование, преквалификация, обучения, предприемачество на хората от възглицните региони.

Предложенията трябва да са съобразени с териториалните планове за справедлив преход за

целевите региони. Териториалният план на област Кюстендил поставя фокус върху използване на геотермалната енергия в засегнатия ареал.

С финансиране от Програма „Околна среда“ 2021-2027 ще се изпълняват инфраструктурни проекти за общински/регионални системи за разделно събиране и оползотворяване на отпадъци, както и модели за оптимизиране на процеса на управление на битовите отпадъци. Освен това Програмата ще подкрепя проекти за превенция и управление на риска от наводнения и превенция и защита при неблагоприятни геодинамични процеси. Традиционно приоритетни действия в мрежата НАТУРА 2000 и мерки за опазване на екосистемите извън тази мрежа са във фокуса на тази програма.

Програмите за териториално сътрудничество със Сърбия и Северна Македония стимулират партньорството на местни власти от двете страни на границата за развитие на устойчив туризъм, опазване на околната среда и превенция на риска, кръгова икономика, енергиен преход и инвестиции в зелена инфраструктура.

Програмата за образование 2021-2027 е насочена към подобряване на качеството в предучилищното и училищно образование чрез модернизация на учебното съдържание, занимания по интереси и кариерно ориентиране, и съобразяване на професионалното образование с потребностите на пазара на труда. Програмата ще подкрепя повишаване на уменията и квалификацията на педагогическия и непедагогическия персонал.

Програмата за развитие на човешките ресурси 2021-2027 е подходящ източник на финансиране за проекти за създаване на заетост, за изграждане на капацитет и предоставяне на общински социални услуги. Чрез Програмата за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г. ще продължи предоставянето на подкрепа на хора, които живеят в крайна бедност и социална изолация.

Съобразно заложените ограничения, на местно ниво Националният план за възстановяване и устойчивост предоставя възможност за финансиране на проекти за модернизиране на образователна инфраструктура, STEM центрове и иновации в образованието, обучения за дигитални умения. През настоящата година ще бъдат подкрепени и енергийно ефективни общински системи за външно изкуствено осветление. Вярно е, че в този план са предвидени инвестиции в геотермална енергия, подобряване на водоснабдителна и канализационна инфраструктура, но тези дейности ще се изпълняват чрез предварително дефинирани проекти.

Раздел V.3. Програма за развитие на туризма.

Нормативно основание.

В съответствие с чл. 11, ал. 1 от Закона за туризма Планът за интегрирано развитие на община Сапарева баня включва общинска програма за развитие на туризма като част от програмата за реализация на плана. Програмата има задължителното минимално съдържание, определено в чл. 11, ал. 2, т. 1-8 от този закон. На територията на общината не са разположени курорти с национално значение, определени с решение на Министерския съвет по реда на чл. 56а от Закона за туризма, поради което в обхвата на общинската програма за развитие на туризма не са включени дейности, предвидени в чл. 11, ал. 2, т. 9 от ЗТ, отнасящи се до подобряване на инфраструктурата в такива курорти и дейности по чл. чл. 11, ал. 3 от ЗТ, насочени към подобряване на туристическите продукти, услуги и дейности.

Съответствие със стратегически документи от по-високо йерархично ниво.

Общинската програма за развитие на туризма е в съответствие с приоритетите на Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма за периода 2014-2030 г.²⁹ и съдържащите се в нея предвиждания за развитие на отделни видове туризъм³⁰, с което частично са изпълнени условията по чл. 11, ал. 2 от Закона за туризма. Съобразяване с приоритетите на областната стратегия за развитие на туризма на област Кюстендил за периода на прилагане на ПИРО ще бъде възможно след нейното изработване и приемане.

Също така програмата е съобразена с Концепцията за туристическо райониране на България³¹, включително с предложената в тази концепция основна и разширена специализация на Рило-Пирински туристически район, в който попада община Сапарева баня.

Освен това, с оглед на необходимостта от съобразяване на предвижданията в общинската програма за развитие на туризма с възможностите за финансиране на проекти, включително чрез оперативните програми, съфинансирани от европейските фондове и програмите за териториално сътрудничество, конкретните съдържащи се проекти в общинската програма проекти са изведени след преценка на тяхната допустимост спрямо условията на съответните програми.

Съответствие с Актуализираната Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма за периода 2014-2030

В актуализираната национална стратегия се препоръчва, с цел по-устойчиви и по-силно конкурентоспособни продуктови линии и техни форми, провеждането на стратегически маркетингови действия за предефиниране на продуктовото ядро на зимния ски ваканционен туризъм. Ски ваканциите в планински места като Паничище, е подходящо да се предлагат като възможности за „тишина, спокойствие, спорт“, като алтернатива на наситени с динамика спортни ваканции в курорти като Боровец, Пампорово, Банско, Чепеларе и Добринище³². Продуктовото позициониране на здравния туризъм се препоръчва да се извърши въз основа на тематични здравни туристически продукти с лечебни ядра или продукти с „уелнес“ ядро. Продуктовата специализация на туристическия регион, в който попада територията на общината, се подчертава и от предвидената в стратегията мярка, насочена към „развитие и позициониране на туристически район Рила-Пирин като дестинация със собствена марка за спортен ски-туризъм, селски, екологичен, културен, религиозен и здравен туризъм на основата на планинските, културните и балнеолечебните природни ресурси“.

Дестинацията „Сапарева баня“ има потенциал за устойчив туризъм в четири сезона, както е формулирана визията туристическо развитие в националната стратегия, тъй като нейната основна туристическа специализация е здравният туризъм, а допълваща – планинския в неговите разновидности. Това я отличава от останалите курортни места, в които се предлагат зимни ски ваканции, където няма възможности за разнообразяване на туристическия продукт, поради което е сезонно ограничен в по-малка степен. Настоящата програма има принос за постигане на основната цел в националната стратегия, която е „устойчиво развитие на туризма в България“. Тази цел е адресирана чрез подходящи мерки, изпълнявани на общинско ниво, насочени към създаване на благоприятна бизнес среда за развитие на туризма и подкрепа за подобряване на конкурентоспособността на туристическия бизнес в общината. Нейното

²⁹ Одобрена с Решение № 65 от 2 февруари 2018 г. на Министерския съвет.

³⁰ Стратегически документи по чл. 5, ал. 2 от ЗТ.

³¹ Утвърдена със Заповед №Т-РД-16-103/11.03.2015 г. на министъра на туризма

³² Актуализирана Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма за периода 2014-2030, с. 69

осъществяване се улеснява и чрез подходящи маркетингови действия за позициониране на туристическия продукт. Поддържането на необходимия административен капацитет за изпълняване на нормативно вменените правомощия на органите на местното самоуправление е насочено към балансираното развитие на туристическия район чрез ефективно участие в управлението му, както и успешно сътрудничество между заинтересованите страни в общината.

Съответствие с Концепцията за туристическо райониране в България

Територията на община Сапарева баня попада в Рило-Пиринския туристически район. В концепцията е определена основна и разширена специализация на всеки от туристическите райони. Съгласно концепцията основната специализация е комбинация от два вида туризъм, които в съчетание определят уникалността на районите. Разширената специализация включва освен основните и до 4 допълващи вида туризъм. Съзнателно е търсен „фокус“ в специализацията на всеки район, а не пълна инвентаризация на предлаганите продукти и наличните възможности. Предложената основна и разширена специализация няма да бъде официално регламентирана, т.е. тя не ограничава желанието на районите и съставните общини да развиват туризма в една или друга посока. Нейната основна цел е да открие онези видове туризъм, с които районът като цяло е най-разпознаваем на туристическия пазар. Основната специализация на Рило-Пиринския туристически район е планински и религиозен туризъм, като в неговата разширена специализация са включени - планински туризъм (всички видове – ски, пешеходен, рекреативен); религиозен и поклоннически туризъм; приключенски и екотуризм; балнеотуризм, SPA&Wellness; културно-исторически и фестивален туризъм; и винен туризъм.

Основната туристическа специализация, препоръчана в Концепцията за туристическо райониране в България на Рило-Пирински туристически район е планинският туризъм, включително различните видове планински туризъм – ски, пешеходен, рекреативен, както и религиозният туризъм. В тази концепция е предложена и допълнителна, разширена специализация на туристическия район - приключенски и екотуризм, балнеотуризм, СПА и уелнес туризъм, културно-исторически и фестивален туризъм и винен туризъм.

Както е посочено в Концепцията за туристическо райониране, при определяне на териториалния обхват на районите, основен спорен момент, който е от значение за настоящата програма, е възможността за отнасяне на северните части на Рила към Софийския туристически район. С оглед на разполагаемите туристически ресурси - наличните минерални извори, както и поради своята географска близост и транспортни връзки, гр. Сапарева баня е включен в идентифицираната Софийска балнео и СПА дестинация - "Термите на Константин Велики" .

Съответствие с Маркетингова стратегия на Рило-Пирински туристически район за периода 2021-2024 г.

Идентифицираните проблеми, неоползотворения потенциал и очакванията на туристите, които са изложени в стратегията, са съобразени при планирането на подходящи мерки в програмата. Тази информация е релевантна, тъй като дава възможност да се определи спецификата на дестинацията в рамките на туристическия район, да се отграничи от дестинации, които предлагат сходни туристически продукти, но и да се подобри взаимодействието с тях. Освен това планираните маркетингови действия са в унисон с предложените визия, цели и маркетингов микс в тази стратегия.

Желаното пазарно позициониране, както е определено в тази маркетингова стратегия е „Предпочитаната дестинация на Балканите за ски туризъм, привличаща туристи през останалите три сезона с възможностите си за кратки опознавателни екскурзии, с цел

религиозен, културен и приключенски туризъм“. В стратегията се подчертава потенциала на минералните води като ресурс, съответно на балнеологичния туризъм като форма на туристически продукт за разнообразяване на туристическото предлагане в района. Предвидените в програмата действия за обновяване на туристическа инфраструктура и създаване на нови туристически атракции ще подобри възможностите за всесезонен туризъм. Намаляването на зависимостта от зимния ски туризъм е подходящ отговор и на предвижданото неблагоприятно влияние на климатичните промени върху условията за предлагане на тази форма на туризъм. Ефективното управление на отпадъците ще допринесе за запазване на възприятието на туристите за туристическите места като чиста природа, която предоставя условия за планински туризъм.

Съответствие с други местни програмни документи.

Община Сапарева баня прилага общинска програма за развитие на туризма през периода 2014-2020 г.³³, в която е определена следната визия за развитие: „Община Сапарева баня” - модерна достъпна туристическа дестинация от местно, национално и международно значение, със съхранена природа и предлагаща уникален по рода си туристически продукт, базиран върху ядро балнеотуризм и планински туризъм във всичките му форми, богат асортимент от допълнителни услуги, застъпващи почти всички форми на туризъм.”. Основната цел на стратегията е създаване на условия за качествен растеж и устойчиво развитие на туризма, ефективно използване на туристическите ресурси, създаване на нови работни места и постигане на икономически и социални ползи за общината. За постигане на тази цел са определени множество подцели, приоритети и конкретни мерки, насочени към създаване на нова и обновяване на съществуваща туристическа инфраструктура, подобряване на качеството на предлаганите туристически продукти и маркетинг на дестинацията, опазване на околната среда и повишаване на енергийната ефективност. Много от предложените дейности имат характера на оперативна дейност и не могат да бъдат определени като конкретни проекти, каквото е изискването за съдържание на настоящата общинска програма за развитие на туризма, определени в чл. 11, ал. 2 от Закона за туризма. Други дейности са насочени към благоустрояване на населените места и подобряване на обществена инфраструктура, които са извън обхвата на туристическата инфраструктура. Независимо от това, с цел осигуряване на приемственост между програмните документи, както и за изпълнение на онази част от проектите, включени в тази програма, които са останали неизпълнени в края на периода на нейното действие, част от тях са включени в настоящата общинска програма за развитие на туризма. Водещ критерий за това са възможностите за тяхното финансиране и изпълнимостта им.

Настоящата програма демонстрира приемственост в планирането и като поддържа разработване на специфични туристически продукти, създаване на условия за растеж и устойчиво развитие на туризма, ефективно използване на туристическите ресурси, които са предвидени в предходния планов период. Същевременно програмата допълва вече планираните дейности с подкрепа за дигитална трансформация на туристическата екосистема, управление на туристическото предлагане в отговор на кризи и нова маркетингова концепция, основана на „икономика на преживяванията“.

Освен това, Община Сапарева баня прилага Стратегия за съвместно и устойчиво развитие на туризма в община Сапарева баня, България и община Сокобаня, Сърбия през периода 2019-2024

³³ Стратегията е изработена по проект „Община Сапарева баня – по-ефективни общински политики чрез подпомагане качествено им разработване и прилагане”, в изпълнение на Договор № 13-13-53/31.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“ 2014-2020.

г., изработена по проект "Балнеологичният туризъм - бъдещето на здравето". В тази стратегия са идентифицирани наличните ресурси и са предложени действия за позициониране като целогодишни туристически дестинации с балнео, СПА и уелнес услуги, в които традиционни курортни терапевтични дейности като балнеолечение, рехабилитация и профилактика се допълват от модерни уелнес и СПА програми. Освен това идеята на проекта е да се развие дългосрочно сътрудничество и да се рехабилитира инфраструктурата в двата региона, което ще осигури по-добро използване на природните ресурси на този граничен регион, добавяйки стойност чрез развитието на здравен, спа и спортен туризъм.

Като се оценява положително потенциала за формиране на трансгранични туристически дестинации за достигане до емитентните пазари в съседните държави, програмата поддържа провеждане на съвместни маркетингови дейности и изграждане на инфраструктура в трансграничния регион. Включването в партньорски трансгранични мрежи може да осигури сериозно конкурентно предимство във все по-глобализираната икономика, в която изолираното развитие е на практика невъзможно, особено в дестинации, където има нереализиран потенциал. Трансграничният подход може да допринесе за споделянето на нематериални активи и достъп до пазари между доставчиците на туристически услуги.

Туристическа специализация.

Територията на община Сапарева баня попада в Рило-Пиринския туристически район. Както е посочено в Концепцията за туристическо райониране, при определяне на териториалния обхват на районите, основен спорен момент, който е от значение за настоящата програма, е възможността за отнасяне на северните части на Рила към Софийския туристически район. С оглед на разполагаемите туристически ресурси - наличните минерални извори, както и поради своята географска близост и транспортни връзки, гр. Сапарева баня е включен в идентифицираната Софийска балнео и СПА дестинация - "Термите на Константин Велики"³⁴.

В нея е определена основна и разширена специализация на всеки от туристическите райони. Съгласно концепцията основната специализация е комбинация от два вида туризъм, които в съчетание определят уникалността на районите. Разширената специализация включва освен основните и до 4 допълващи вида туризъм. Съзнателно е търсен „фокус“ в специализацията на всеки район, а не пълна инвентаризация на предлаганите продукти и наличните възможности. Предложената основна и разширена специализация няма да бъде официално регламентирана, т.е. тя не ограничава желанието на районите и съставните общини да развиват туризма в една или друга посока. Нейната основна цел е да открие онези видове туризъм, с които районът като цяло е най-разпознаваем на туристическия пазар. Основната специализация на Рило-Пиринския туристически район е планински и религиозен туризъм, като в неговата разширена специализация за включени - планински туризъм (всички видове – ски, пешеходен, рекреативен); религиозен и поклоннически туризъм; приключенски и екотуризъм; балнеотуризъм, SPA&Wellness; културно-исторически и фестивален туризъм; и винен туризъм.

Стратегия за развитие на туризма.

Туризмът е феномен, характерен за човешкото поведение, но и бизнес и се превръща в неотменима част от начина на живот. Туристическият бизнес може да бъде средство за повишаване качеството на живот в общността. Развитието на устойчива туристическа индустрия може да бъде подкрепено с прилагане на целенасочена местна политика, инструменти за която са формулирани в настоящата стратегия. Стратегията за развитие на

³⁴ <https://www.tourism.government.bg/bg/spa-destinations/6473>

туризма в община Сапарева баня предвижда подкрепа за развитие на туристически бизнес, който да носи дългосрочни ползи на основните социални групи в туристическия процес (населението, туристите и туристическите предложители) и съхраняване на природната и антропогенната среда в дестинацията.

Световната туристическа организация (WTO) дефинира устойчивото туристическо развитие като “туристическо развитие, което посреща нуждите на настоящите туристи и приемащите ги общности, като биват запазени и повишени възможностите за бъдещите поколения; този принцип на туристическо развитие е водещ в управлението на всички ресурси, така че задоволяването на икономическите, социалните и естетически нужди, да се осъществява при поддържане на културна цялост, поддържане на основните екологични процеси, биологичното разнообразие и системи, които да осигуряват нормален начин на живот в дестинацията”.

Устойчивият туризъм се развива на основата на хармонията между ползването и опазването на ресурсите чрез интегрирането на местната култура, бит и традиции. Той е възможност за поминък на местните хора и в същото време образова посетителите и туристите. За развитието на устойчивия туризъм се създава дискретна и щадяща средата инфраструктура. Правилата за развитие на устойчивия туризъм включват прозрачност и яснота на процедурите за взаимодействие.

Устойчивият туризъм се развива чрез съчетаване на природните богатства с местната култура и традиции на основата на дългосрочна стратегия за интегриране на ресурсите в туристическите продукти по начин, който подобрява или не променя техния състав. Условието за устойчив туризъм се създават и управляват от компетентни и знаещи хора. Продукти на устойчивия туризъм са тези продукти, които са създадени в хармония с местните околна среда, общност и култури, така че те да са постоянните благодетелствани, а не жертви на туристическото развитие.

Развитието на интегриран туризъм през всички сезони (включително културно-исторически, екологичен, събитиеен) може да допринесе за икономически растеж, съхраняване на традиционния поминък и генериране на доходи и работни места. Прилагането на стратегията ще стимулира нови туристически предложители да развиват активност на територията на общината. Нещо повече, туристическият бизнес представлява възможност за развитие на устойчив семеен бизнес, основан на местните традиции и културно наследство, като същевременно подпомага усилията на общността за тяхното съхраняване. Туристическият сектор има потенциал да стимулира свързани икономически сектори (например търговия, транспорт) и има положителен ефект върху заетостта в селските райони.

Стратегията за туристическо развитие се основава на туристическия потенциал (природни и културно-исторически ресурси, туристически пазари), туристическите предложители, туристическата инфраструктура и суперструктура и съществуващите форми на сътрудничество в общността. Стратегията включва прилагане на принципите за устойчиво развитие на туризма, които се материализират чрез съхраняване на качеството на жизнената среда в дестинацията (природен капитал) и повишаване качеството на живот в нея (социален капитал) и балансиране на интересите на всички заинтересовани групи в общността. Природният капитал включва екосистеми и уникални ландшафти и има ключово значение за формиране на благосъстояние в резултат на туристическото развитие и следва да бъде оценен от гледна точка на първоначална стойност, необратими промени и уникалност. Социалният капитал включва достъпност, материално културно наследство (сгради) и нематериално културно наследство (фестивали, културни прояви, празници).

Специфичен фокус на стратегията е прилагане на подходящи действия за съхраняване на незаменимия капитал, който включва конкретни природни ресурси, функции и екосистеми, социални ценности, бизнес компетенции и фактори, атрактивни за туристите, с ключово значение за развитие на устойчив туризъм и повишаване на благосъстоянието на общността. Уместната стратегия се основава на действителните ресурси, адекватна оценка на пазарния потенциал и конкурентоспособността на дестинацията. В този аспект следва да се отбележи, че не само поради оптимизма, който обичайно излъчват разработваните до момента концепции и стратегии, а и с оглед на разполагаемите ресурси, община Сапарева баня има неизползван потенциал за формиране на конкурентоспособна туристическа дестинация и силно разпознаваема марка.

Принос към избраната стратегия и мерки за изпълнение

1. Мерки и дейности за изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти.

Предвижда се *изграждането на експозиционна сграда* в УПИ XXIII, кв. 86, гр. Сапарева баня, в която да се презентира богатото културно наследство на античен град Германея. Поводът е преместване на антична гробница и дългогодишните археологически разкопки доказали богатството на археологическия обект.

Предлага се и *изграждане на екопътека „Валявица II“* като продължение на вече изградена първа част от екопътеката, чието начало е при гейзера в гр. Сапарева баня. Тази част от екопътеката започва от второто пресичане на р. Валявица с общинския път от Сапарева баня до Паничище и завършва в курортното селище. Екопътеката следва съществуваща горска пътека на която се предвижда полагане на трайна настилка и изграждане на места за отдиш на туристите. На подходящо място ще бъде изграден приключенски парк със съоръжения за екстремн туризъм.

2. Мерки и дейности за изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите.

Предвижда се *обновяване на съществуващата сграда на туристическия информационен център* в Сапарева баня. В допълнение към реконструкцията на сградата ще бъде закупено подходящо оборудване трансформацията му в център за устойчив туризъм (проектори, компютри, екрани, виртуални очила и др.), както и подходящо офис и посетителско оборудване, както и оборудване за виртуална реалност. В центъра ще бъдат поставени гобопроектор и холограмен куб, които ще представят древното и съвременното културно наследство на общината.

Използването на иновативни инструменти за визуализиране и представяне на туристическите атракции несъмнено допринася за привлекателността на дестинацията. То също така помага да се свържат природните ресурси с културното наследство, местните легенди, историческия контекст и съвременните събития.

Чрез търсене на рекламни туристически материали за общините, както и чрез преживяване чрез дигитални туристически продукти, туристите ще могат да създават турове или многодневни пакети от дейности и посещения на туристически обекти в региона според интересите си, които ще могат да реализират.

Чрез използването на цифрови карти, видеоклипове с преживявания, VR и QR кодове туристите ще могат да изследват и оценяват природното и културното наследство на региона по иновативен и интерактивен начин. QR кода с туристическа информация ще бъдат поставени на фасадата на туристическия информационен център и други подходящи сгради в града, както и на религиозните храмове в населените места. В различните планови документи са описани подробно характеристиките на туристическите обекти, които могат да бъдат трансформирани в използваемо от туристите представяне.

3. Мерки и дейности за изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината.

Инвестиционният проект за *реконструкция на парк „Николай Хайтов“* предвижда подобряване на елементите на зелената система в града чрез обновяване на съществуващо парково пространство в гр. Сапарева баня. Новост е прилагането на интердисциплинарен подход, който включва използването на ландшафтна архитектура и проектиране по начин, който представя градските екосистемни услуги и ползите от тях. Например оформянето на зелени храсти в лабиринт с формата на човешки отпечатък е мощен начин да се стимулира преосмислянето на човешката дейност върху екосистемите и загубата на биоразнообразие. Оформянето на фонтан в парка като прозрачна капка вода символизира стойността на водните ресурси. Освен това наличието на публично достъпен водоизточник за обществено ползване ще допринесе за намаляване на отпадъците от пластмасови бутилки за вода, и то чрез най-ефективния и предпочитан метод - предотвратяването на отпадъците. Дългосрочният ефект от проекта е да се възстанови връзката с природата и да се възстанови чувството за принадлежност.

По този начин, в допълнение към предназначението на парковете да предоставят съоръжения за отдих, пешеходна и велосипедна инфраструктура, тяхната функция ще бъде обогатена с образователен компонент, насочен към повишаване на разбирането за ползите от екосистемните услуги и стойността на природното наследство. Биоразнообразието е важно за предоставянето на градски екосистемни услуги, но то е и ресурс за развитие на туризма. Обществените площи и зелената инфраструктура са достъпни както за местното население, така и за туристите.

4. Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма.

Община Сапарева баня провежда ежегодно фестивал за популяризиране на фолклорното творчество под надслов „Мома пее, гора се люлее“ като част от общинските празници. Организиран се също така кукерски празник и конни надбягвания. От 2024 г. в общината се организира Събор на животновъдите и производителите на земеделска продукция от Кюстендилска област.

Предвижда се изработване на етнографски фолклорен календар, чието въвеждане ще насърчи изучаването, опазването и популяризирането на местните фолклорни традиции и представянето им като елемент на творческия туризъм.

5. Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината.

Предвижда се проучване на наличните туристически ресурси в общината, което ще включва каталог на значими природни обекти, включително паркове, резервати и живописни маршрути. Освен това проучването ще идентифицира и опише основните исторически обекти, обекти на културното наследство, музеи и културни центрове. Освен това ще бъде извършен цялостен анализ на съществуващата инфраструктура за настаняване, включително хотели, къщи за гости

и други възможности за настаняване, както и на ресторантите и другите заведения за хранене. Ще бъде извършена подробна оценка на транспортната система и възможностите за екологосъобразна мобилност, наличието на основна туристическа инфраструктура, включително информационни центрове, обществени съоръжения и възможности за развлечения. Освен това ще бъде разгледано цялостното икономическо въздействие на туризма и нивото на сътрудничество в областта на насърчаването и управлението на туризма.

Проучването ще предостави цялостен преглед на туристическите ресурси, включително оценка на настоящите активи, инфраструктурата, моделите на посетителите, участието на заинтересованите страни, практиките за устойчивост, икономическото въздействие и възможностите за развитие. Това ще даде информация за идентифициране на подходящи елементи на културното наследство, традициите и природните ресурси, които да бъдат включени във всесезонен туристически продукт, и бъдещо разработване на компонентите на маркетинговата специализация, стратегия и инструменти на дестинация „Сапарева баня“. Дейността включва определяне на подходящ маркетингов микс на дестинацията в съответствие с етапа на развитие на туристическия продукт, идентифицираните ресурси, пазари и капацитета на туристическите доставчици. Маркетингът на дестинацията ще включва концепция за бранд на продукта, анализиране актуалните тенденции на туристическия пазар и основни емитентни пазари, както и на подходящи рекламни средства и канали за комуникация. В допълнение към стратегията ще бъдат разработени годишен план на културните събития в дестинацията и план за привличане на публика. Тези документи ще бъдат приведени в съответствие с идентифицираните ресурси и избраната стратегия.

Разработването и прилагането на маркетингова стратегия в туризма цели да се създадат условия за интегриран туризъм през целия сезон в дестинацията и диверсификация на туристическия продукт. Това ще бъде постигнато чрез определяне на подходящи елементи на културното наследство, традициите и природните ресурси, които да бъдат включени в туристическия продукт за разнообразяване на планинския и балнеолечебния туризъм, и разработване на компонентите на маркетинговия микс, подходяща стратегия и инструменти. Прилагането на маркетингова стратегия ще допринесе за оформянето на дестинацията, създаването на интегриран туристически продукт и подобряването на пазарните позиции на туристическите доставчици. Прилагането на маркетинг, основан на икономиката на преживяванията, ще допринесе за използването на туристическия потенциал в съответствие с очакванията на потребителите за устойчиво развитие. Формулирането на идентичност и туристически бранд на дестинацията, развитието на други видове туризъм, които изглеждат недооценени, но свързани с основната концепция, може да се превърне в силно конкурентно предимство на дестинацията. Създаването на културен календар и план за привличане на публики ще разнообрази местната туристическа екосистема, ще увеличи атракциите и ще създаде условия за целогодишен интерес към дестинацията.

6. Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения.

Информационните и комуникационните технологии навлизат ускорено в сферата на туризма и се превръщат в основен фактор за неговото ефективно и устойчиво развитие в условията на съвременната силно динамична среда. Освен това дигитализацията в туризма засилва конкуренцията между отделните туристически дестинации³⁵.

³⁵ Емилова, П. и др., Дигитална екосистема на туристическата дестинация.

В общинската програма за развитие на туризма през периода 2014-2020 г. са планирани разнообразни действия, насочени към популяризиране на общината като туристическа дестинация за всесезонен балнеологичен туризъм, допълнен със зимен ски туризъм, културен и екотуризм. Предложени са дейности, насочени към подобряване на комуникационната политика, като изработване на рекламни материали, организиране на журналистически турове и експедиентски турове, за представяне на предлаганите в дестинацията услуги и съществуващите атракции. Подходящо е тези усилия да бъдат продължени, като се адаптират към възможностите за дигитална трансформация на туристическия сектор посредством изграждане на единна платформа за маркетинг и информация. Същевременно е необходимо да продължи участието в специализирани туристически борси и изложения, които са форум за представяне на възможностите за балнеологичен туризъм в общината.

7. Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район.

Съгласно концепцията за туристическо райониране Община Сапарева баня попада на територията на Рило-Пирински туристически район. Общината е член на организацията за управление на туристическия район от нейното учредяване на 17 юли 2018 г., като неин представител е избран за член на управителния съвет на организацията при създаването ѝ.

В изготвената маркетингова стратегия на района е посочено дословно, че ОУТР на Рило-Пирински туристически район няма интернет страница и собствен домейн. След местните избори през есента на 2019 г. ОУТР на Рило-Пирински туристически район практически не функционира. Поради това, тъй като основната функция на организацията да формира регионални туристически продукти е силно затруднена, е възможно иницирането на местни партньорства със съседните общини за популяризиране на дестинациите, създаване на тематични туристически продукти, комплексни туристически услуги и общи инструменти за популяризиране на възможностите за туризъм.

8. Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти.

Предвижда се *проучване на възможностите за доброволната сертификация* на туристическите предложители като популярен способ за мониторинг, контрол и управление на устойчивото развитие на туристическата дестинация. Тя налага специфични правила, критерии и стандарти, които гарантират придържането към устойчивите ценности за дългосрочно развитие на предприятията, приели я доброволно, и прилагане на устойчиви туристически практики. Въвеждането на местна система за сертификация може да има положително влияние по отношение на качеството на предлагания туристически продукт от отделните предприятия, но и да повишават ефективността на прилаганите в дестинацията системи за управление, политики и процедури в процеса по разработване на устойчиви форми на туризъм. Освен това системата насърчава сътрудничеството между местните заинтересовани страни, включително създателите на политики, туристическите предприятия и общността.

Освен това ще бъдат проведени *обучения и дискусии за информиране и повишаване на осведомеността* относно ползите от партньорството между различните заинтересовани страни за развитие на туристическата дестинация. Фокусът на кампанията е да запознае общността и представителите на туристическата индустрия с възможностите за дигитална трансформация на туристическия сектор и ползите от прилагане на концепция за туристически услуги основани на икономиката на преживяванията (творчески туризъм) и по-специално с въздействието и ползите, които тя може да има за развитието на региона и туризма. Ще бъде проведено обучение на представители на заинтересованите страни - организатори на туризма, културни

организации и предприемачи, организации за управление на дестинации, туристически асоциации, организации за управление на защитени територии и др.

Обучението ще допринесе за повишаване на капацитета на общностното партньорство. В резултат на това ще се създадат условия за консенсусно приемане на обща визия за развитие на туризма в общината и ще допринесе за укрепване на сътрудничеството между участниците във веригата на стойност в туризма.

Част VI. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.

В подкрепа на глобалните усилия за справяне с предизвикателствата, свързани с климата, ЕС се обедини около нова дългосрочна стратегия за развитие, т.нар. Европейски зелен пакт, която обхваща широк спектър от допълващи се и взаимосвързани цели, сред които са декарбонизация на енергийния сектор, ускоряване на прехода към чиста мобилност и кръгова икономика, намаляване на замърсяването на почвите, водите и въздуха, насърчаване на ресурсно ефективното строителство и обновяване на сградите, създаване на по-здравословна хранителна система и опазване на биоразнообразието. Осъществяването на планираните трансформации в рамките на Европейския зелен пакт ще зависи от активното участие на всички нива на управление.

Предизвикателствата пред местното управление и развитие са пряко свързани с всички приоритетни области на Европейската зелена сделка. Стратегията за биоразнообразието до 2030 г. е сред основните градивни елементи на Европейската зелена сделка за отделяне на икономическия растеж от невъзобновяемите източници и използването на ресурси. Насочена към опазване на природата и обръщане на деградацията на екосистемите, Стратегията за биологичното разнообразие разглежда действия за озеленяване на градовете и предотвратяване на загубата на градски зелени площи. Значението, което се отдава на градските зони, е отчасти отговор на задръстванията в резултат на COVID-19 и мерките за социално отдалечаване, които подчертават стойността на зелените площи за физическото и психическото благополучие.

Планът за действие за кръговата икономика предоставя ориентирана към бъдещето програма за постигане на по-чиста и по-конкурентоспособна Европа в сътрудничество с икономическите участници, потребителите, гражданите и организациите на гражданското общество. Той има за цел да ускори трансформационната промяна, изисквана от Европейския зелен пакт. Подходящо е включването на изисквания за кръгова икономика в дизайна и осъществяването на инфраструктурни проекти - например при демонстрационни проекти за управление на отпадъци, при определяне на изисквания за предотвратяване и оползотворяване на отпадъци при изграждането на публична инфраструктура и др.

Трябва да се отбележи, че предизвикателствата пред градските и селските общини за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към тях са различни. В големите градове има специфични нужди, например във връзка с ефекта на градския топлинен остров или във връзка с енергийната ефективност на многофамилните сгради, управлението на отпадъците, които поради своя мащаб или специфични условия се нуждаят от различен подход или допълнителни усилия. Предизвикателствата пред селските и малките общини обаче в никакъв случай не са по-малки, включително поради ограничените им възможности за финансиране, както и с оглед на наличния експертен опит в администрацията.

Сапарева баня е една от трите български пилотни общини, включени в проекта MENERGERS - Услуги за енергийни мениджъри в общините. Проектът има за цел да подобри уменията и опита на общините чрез обмен на добри практики в ЕС, за да станат компетентни енергийни мениджъри и да намалят потреблението на енергия в България и Румъния.

В рамките на проекта се изпълняват мерки като проучване на добри практики, законодателство и нормативни актове. Търсят се учебни програми за обучение на енергийни мениджъри, както и обмен на знания и опит. След това представители на националните власти, държавни служители, отговарящи за въпросите на климата и енергетиката, както и експерти по околна среда и енергийни мениджъри обсъждат тези резултати в рамките на семинари, кръгли маси, обществени консултации и конференции, които спомагат за разработването на конкретна програма за обучение. Освен това те създават комуникационна платформа и определят критерии за възобновяемите енергийни източници в Румъния, които след това са част от изискванията за финансиране на местни проекти.

Освен това община Сапарева баня има опит в изпълнението на проекти, които допринасят за адаптирането към изменението на климата. Преди две десетилетия община Сапарева баня реализира пилотен проект за използване на геотермална енергия за отопление на обществени сгради. Освен за медицински и спа туризъм, горещата вода от минералния извор в града се използва и за отопление, което води до енергийно ефективно отопление и намаляване на емисиите на парникови газове. В периода 2012-2014 г. общината успешно реализира проект BG161PO005-3.0.07-0045-C0001 „Опазване на биологичното разнообразие и намаляване на неблагоприятните въздействия върху околната среда от развитието на туризма в община Сапарева баня“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда“ 2007-2013 г.

Стратегическите документи в областта на околната среда на национално и европейско ниво поставят общи цели и изисквания, свързани с действията в отговор на изменението на климата и адаптацията към климатичните промени, които следва да бъдат интегрирани в процеса на планиране на регионалното и пространствено развитие, като бъдат съобразени с характерните особености на съответната територия.

Националните цели в областта на климата са изложени в Интегриран план в областта на енергетиката и климата на България за периода 2021 – 2030 г.³⁶ и са планирани чрез мерките в Националния план за възстановяване и устойчивост. Планът е разработен в изпълнение на разпоредбата на чл. 3 от Регламент (ЕС) 2018/1999 относно управлението на Енергийния съюз и действията в областта на климата. Интегрираният национален план в областта на енергетиката и климата е в основата на системата за управление на Енергийния съюз и се основава на петте му измерения – декарбонизация, енергийна ефективност, енергийна сигурност, вътрешен енергиен пазар и научни изследвания, иновации и конкурентоспособност.

Националната стратегия за адаптация към изменението на климата (НСАИК) и План за действие на Република България задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г. идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Националната стратегия има за цел да "развие най-високото възможно ниво на устойчивост на страната срещу изменението на климата чрез предприемане на всички необходими и изпълними мерки, като по този начин обезпечи безпрепятственото функциониране на икономическите

³⁶ Интегрираният национален план в областта на енергетиката и климата на Република България е приет с Протокол № 8 на Министерския съвет от 27.02.2020 г.

сектори, запази здравето и благосъстоянието на населението и богатите природни активи на страната". За нейното постигане са формулирани следните стратегически цели:

- Интегриране на адаптацията към изменението на климата във всички сектори: укрепване на правната рамка и политиките;
- Изграждане на институционален капацитет чрез изграждане на експертни познания, база от знания, мониторинг и отчитане;
- Повишаване на осведомеността: подобряване на образованието, приемане и участие на обществото в действията за адаптация;
- Изграждане на устойчивост: чрез укрепване на инфраструктурата, защита на природния капитал, водоснабдителната и енергийната инфраструктура, опазване на екосистемните услуги и т.н.

Стратегическият документ се допълва от План за действие, с който се определят цели и приоритети за подобряване на капацитета за адаптиране, формулиране на мерки за адаптиране към изменението на климата за всеки сектор, предоставяне на график за изпълнение на тези мерки и посочване на необходимите ресурси и отговорни ведомства. Мониторингът и отчитането съгласно НСАИК 2019-2030 и нейния план за действие трябва да бъдат процес на участие, който позволява изграждане на капацитет и разбиране, както и прилагане на наученото от опита при изпълнение на дейностите.

С Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие на Република България до 2030 г. е определена рамка за действия за адаптиране към изменението на климата и приоритетни направления за това, като с този референтен документ се идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за адаптиране към климата както за цялата икономика, така и на ниво сектори, като същевременно се подчертава и последиците от липсата на действие. В него са определени стратегическите цели, възможностите и приоритетите за адаптиране, представя основните констатации от анализа на разходите и ползите от прилагането на мерки за адаптиране.

Съгласно методическите указания за разработване на ПИРО, при разглеждането на рисковете, свързани с изменението на климата, в настоящия план е взета предвид Националната стратегия за адаптация към изменението на климата (НСАИК) и Плана за действие до 2030 г., както и други приложими нормативни и стратегически документи. Настоящата част от ПИРО съдържа идентификация на потенциалните климатични рискове съобразно местоположението на общината и тяхното влияние върху общинските политики с фокус върху инфраструктурните проекти, които са предвидени за реализация. Неинфраструктурни мерки, като дейности за изграждане на капацитет и кампании за повишаване на осведомеността на населението относно изменението на климата, са включени както подкрепящи действия.

Според НСАИК България е разположена в един от регионите, който е особено уязвим към изменението на климата (главно чрез повишаване на температурата и интензивни валежи) и към нарастващата честота на екстремни събития, свързани с изменението на климата, като суши и наводнения. Рисковете, причинени от явления, свързани с изменението на климата, могат да доведат до загуба на човешки живот или да причинят значителни щети, засягащи икономическия растеж и просперитета.

В научната общност, подчертава се в тази стратегия, съществува консенсус, че изменението на климата вероятно ще увеличи честотата и величината на екстремните метеорологични явления. Най-често срещаните хидрометеорологични и природни бедствия са екстремни валежи и

температури, бури, наводнения, горски пожари, свлачища и суша. Специфичното разположение на община Сапарева баня и големият дял територии, заети от гори, предразполагат към все повече горски пожари в бъдеще. Уязвимостта на населението и икономиката на България, и в частност на община Сапарева баня, към измененията на климата се усилва от относително високата степен на бедност, продължаващата концентрация на населението на страната в няколко индустриални и градски района и различните последици от прехода от държавно-контролирана икономика към свободна пазарна икономика.

Научните прогнози сочат, че средната температура на планетата ще се повиши между $1,8^{\circ}\text{C}$ и 4°C до 2100 г., като покачването в Европа се очаква да бъде дори по-високо от прогнозната глобална средна стойност. Изследванията, проведени от департамента по метеорология на Националния институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките (НИМХ), предвиждат повишение на годишната температура на въздуха в България до 2050 и 2080 г., като прогнозираните повишения са между $1,6^{\circ}\text{C}$ и $3,1^{\circ}\text{C}$ до 2050 г. и между $2,9^{\circ}\text{C}$ и $4,1^{\circ}\text{C}$ до 2080 г. От гледна точка на очакваните промени в режима на валежите, вероятно е да има намаляване на валежите, което да доведе до значително намаляване на общите водни запаси в страната. Прогнозите сочат намаляване на валежите с приблизително 10% до 2020 г., 15% до 2050 г. и 30-40% до 2080 г.

Според съществуващите сценарии за климатичните промени за България се наблюдава тенденция към увеличаване честотата на екстремни явления и бедствия, което се доказва от честите интензивни валежи, топли и студени вълни, наводнения и суши, урагани, горски пожари и свлачища. Очаква се биологичното разнообразие, сухоземните и водните екосистеми, както и секторите на водните ресурси, селското стопанство и горското стопанство да бъдат засегнати от предвижданите промени. Тези промени ще засегнат допълнително икономиката и обществото.

Рискови сектори по отношение на климатичните изменения.

Изменението на климата не засяга всички територии еднакво поради различните местоположения, съответната им уязвимост и адаптивните възможности за справяне. Рискът е по-голям за сегментите на обществото и бизнеса, които са по-малко подготвени и по-уязвими. От тази гледна точка, при разработването на ПИРО, вземайки предвид географското положение, икономическия профил и конкретните проблеми и цели, определени в ПИРО, община Сапарева баня идентифицира следните сектори от Националната стратегия за адаптация към изменението на климата като особено рискови за общината:

Сектор „Туризм“. Туристическата индустрия на България е силно зависима от метеорологичните условия и е изключително сезонна. Особено уязвими са двата най-развити вида туризъм – дъждовното лято ще засегне плажния туризъм и нивото на заетост на легловата база в морските курорти, докато липсата на сняг може да окаже сериозен отрицателен ефект върху приходите от ски туризма.

По-високите температури имат съществен ефект върху снега и леда. По-високите зимни температури означават по-висока снежна граница, по-тънка ледена покривка на езерата и по-кратки снеговалежи. Глобалното затопляне излага на пряка опасност продължителността на зимния сезон по света, качеството на преживяване на туристите и разнообразието от спортни и други зимни дейности

Прогнозите за климата за България са за непрекъснат спад в зимните снеговалежи и по-ранно топене на снеговете. Валежите от дъжд могат да окажат отрицателен ефект върху качеството на

снега и възприятията на почиващите. Това ще има значителни негативни последици за ски курортите, особено тези в по-ниските планински пояси. В планинските райони изменението на климата ще доведе до по-ранно топене на все по-малки количества сняг и лед, като по този начин ще застраши доставките на вода.

Сектор „Селско стопанство“. Изменението на климата ще бъде важен фактор за бъдещото развитие на селското стопанство; според НСАИК първите негативни въздействия вече са реалност – честотата и интензивността на неблагоприятните климатични явления са се увеличили през последните десетилетия, като е имало три периода на засушаване, както и периоди на продължителни и интензивни валежи. До края на този век се прогнозира температурни увеличения от 2°C до 5°C и значителни промени в режима на валежите. Сценариите за климатичните промени за България показват повишена честота на неблагоприятни климатични събития, като по-дълги засушавания, горещи вълни, интензивни валежи и наводнения. Екстремните метеорологични явления и постепенните климатични промени могат да окажат въздействие върху добивите и качеството на продукцията. Специфичните рискове, но и възможности от изменението на климата, както и уязвимостите в селскостопанския сектор, са следните:

- Промени в продължителността на вегетационния сезон. По-дългият вегетационен период би позволил по-добро разпространение на отделните видове и ще подобри възможностите за отглеждане на нови, по-термофилни видове или вторични култури.
- *Агро-фенология.* В България се очаква по-ранно цъфтене на дърветата, по-дълъг сезон за лозята и промени в другите естествени цикли на културите, което оказва влияние върху крайните добиви. За зърнените култури се очаква по-нататъшно свиване на междуфазовите периоди от цъфтежа до узряването. По-краткият репродуктивен период също би означавал по-малко време за пълнене на зърното, което би имало отрицателно въздействие върху добивите.
- Добиви от реколтата. Добивите зависят от редица фактори, включително от продължителността на сезона за отглеждане и от други фактори на производителността на посевите. НСАИК прогнозира промени в обема на добивите от основните култури (зимна пшеница, царевица и слънчоглед) поради предвижданото покачване на температурата и намалените валежи. Увеличаването на концентрацията на въглероден диоксид (CO₂) в бъдеще може обаче да създаде условия за подобряване на добивите от някои култури.
- *Повишен риск от разпространение на вредители, болести и плевели.* Промените в температурата, влагата и концентрацията на атмосферни газове стимулират растежа и генерирането на растения, гъбички и насекоми, а освен това променят взаимодействията между вредителите и техните естествени врагове и приемници. Вредителите и болестите често водят до загуба на реколтата и увеличена употреба на пестициди и ветеринарни лекарства. По-дългият вегетационен период също би засегнал разпространението на редица плевели, болести и вредители.
- *Неблагоприятни ефекти върху животновъдството.* Животновъдството ще бъде неблагоприятно засегнато от по-големия топлинен стрес вследствие повишаването на температурата и влажността на въздуха, което засяга здравето и доброто физическо състояние на животните. Промените в температурата и валежите могат да засегнат животновъдството по отношение на възпроизводството, метаболизма и здравето. Промените в температурата и валежите също може да доведат до разпространение на патогени, а паразитите могат да повлияят на разпространението на болести, като едновременно с това се намалява

производителността на животните и се увеличава смъртността. Промените в климата може също да засегнат наличието и качеството на фуражните и пасищни ресурси.

- *Увеличен риск от засушаване, ерозия, опустиняване и засоляване на почвите.* По-честите и интензивни суши вероятно ще увеличат сухотата на почвата, което в комбинация с горещите ветрове ще увеличи риска от вятърна ерозия и деградация на почвата. Тези фактори повишават риска от задействане на опустиняването, маргинализацията и изоставянето на земеделските земи в райони, където почвите са по-леки и уязвими от ерозия.

- *Риск от недостиг на вода.* Комбинация от фактори може да доведе до недостиг на вода, което да доведе до увеличаване на изискванията за напояване. По-високите температури и по-ниската относителна влажност ще увеличат нуждите от вода, а намалените нива на валежите може да причинят недостиг на водните запаси и по-малко събрана вода в напоителните резервоари. Засилващата се суша и растящите нужди от вода на потребителите на промишлени и битови води могат да доведат до засилена конкуренция със селското стопанство за водните ресурси.

Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“. Прогнозираните постепенни климатични промени и екстремни климатични явления се очаква да окажат въздействие на всички нива на биологичното разнообразие и екосистеми. Проявите на изменението на климата се очаква да имат различни въздействия върху различните видове екосистеми и да засегнат биологичното разнообразие по редица начини, включително внезапно и дори катастрофално. От друга страна, прогнозираното годишно увеличение на средните температури може да допринесе за адаптиране чрез удължаване на вегетационните периоди и чрез миграция на видовете в природните екосистеми или чрез контролирано въвеждане на видове за селското стопанство, зелената инфраструктура или други цели на адаптацията. Основните уязвимости от изменението на климата на различните нива на биологичното разнообразие и екосистемите в България и в частност – в община Сапарева баня, могат да бъдат обобщени както следва:

- *Загуба на генетично разнообразие.* Генетичното разнообразие е заплашено пряко от ефекта на климатичните промени върху уязвими/застрашени видове (вкл. ендемични видове с ограничен ареал и възможности за миграция), които може да бъдат загубени завинаги. Съществуват и непреки последици от изменението на климата, дължащи се на конкуренцията за ресурси между биоразнообразието и човешките дейности.

- *Нарушаване на жизнения цикъл на видовете и фенологичните фази.* Промените в климата могат да засегнат жизнения цикъл и размножителните периоди на видовете в екосистемите, да повлияят върху популациите и процесите в екосистемата (хранителни вериги и конкуренция за ресурси), включително чрез навлизането на инвазивни видове, които се конкурират с местните видове и може да ги изместят от традиционните ниши, като по този начин променят целостта на екосистемата. Инвазивните видове също могат да предоставят възможности за адаптиране към изменението на климата, ако се използват като индикатор в механизъм за ранно предупреждение или ако са важни от търговска гледна точка и допринасят за осигуряване на екосистемни услуги.

- *Влошаване на местообитанията.* Възможна последица от изменението на климата е влошаването на местообитанията в категориите критично застрашени, застрашени, уязвими и почти застрашени, както са включени в Червената книга на Република България "Местообитания".

Според НСАИК съществува ограничена осведоменост за нарастващите заплахи за околната среда, произтичащи от загубата на биологично разнообразие и последващото от това

намаляване на климатичната устойчивост на екосистемите и обществените системи, разчитащи на екосистемни услуги. Информацията относно измененията на климата и за екосистемите като единна комплексна система не се разпространява лесно. Освен това пропуските в данните на моделите за климата и биологичното разнообразие означават, че националните прогнози и проекции не са достатъчно подробни. Такива пропуски в данните възпрепятстват разработването на пространствено дефинирани политики и препоръки за АИК. Необходими са съгласувани действия, за да се създаде последователен екосистемен мониторинг и да се защити критичният природен капитал. Той трябва да бъде възприет и прилаган последователно във всички екосистеми, включително регулираните от законодателството в областта на селското стопанство, рибарството, аквакултурите и горското стопанство.

Сектор „Човешко здраве“. Човешкото здраве може да бъде повлияно от голям брой метеорологични прояви, свързани с изменението на климата. Климатичните промени в България се проявяват чрез повишаване на средните годишни температури на въздуха и водата, увеличаване на горещите и студени вълни, промяна в режима на годишните валежи, нарастване броя на интензивните валежи, увеличаване на екстремните метеорологични явления (ветрове, циклони, наводнения и суши) и промени в интензитета на ултравиолетовото (UV) излъчване. Всички тези промени засягат здравето по сложен и индивидуален начин, в зависимост от различните социално-икономически, здравни, лични и други фактори. Ефектите върху здравето могат да бъдат диференцирани като първични и вторични. Първичните ефекти засягат пряко човешкото здраве, например чрез топлинни и студени вълни, ултравиолетови лъчения и наводнения. Вторичните ефекти влияят косвено върху човешкото здраве чрез други фактори, повлияни от климата, като например полени, заболявания от преносители, пожари, замърсени храни, вода и въздух, увредени култури. Според НСАИК първичните и вторичните ефекти на изменението на климата върху здравето могат да бъдат диференцирани в следните групи: заболяемост и смъртност, свързани с топлината; заболяемост и смъртност, свързани с екстремни метеорологични условия; сърдечно-съдови заболявания, включително инсулти, астма, респираторни алергии и заболявания на дихателните пътища; болести, причинени от храна и хранителни фактори; заболявания, свързани с водата; психично здраве и свързани със стреса разстройства, неврологични заболявания и нарушения. Ключовите бъдещи уязвимости са следните:

- *Влияние на температурата и влажността върху здравето.* Те включват очакваното увеличение на броя на смъртните случаи от сърдечно-съдови заболявания и инсулти през лятото, дължащи се на горещи вълни; заболявания от преносители; кампилобактериозни инфекции; респираторни заболявания, дължащи се на по-силното влияние на CO₂, прах и ФПЧ в по-топлия въздух; алергични заболявания, дължащи се на по-ранно цъфтене и повишена концентрация на Polen, спори и други алергени във въздуха.
- *Специални последици за здравето, свързани с метеорологичните условия.* Те включват очакваното увеличение на смъртността вследствие на екстремни метеорологични явления и пожари, като това нарастване е по-голямо при уязвимите групи; заболяемост от водата и храните, дължаща се на увредената инфраструктура; посттравматично разстройство.
- *Промяна в ефектите върху здравето, свързани с валежите.* Това включва очаквано увеличение на появата на криптоспоридиоза и кампилобактериоза поради комбинация от по-чести валежи и по-високи средногодишни температури и инфекции, причинени от не-холера вибрио (ентерити, при които не се изолира вибрио-холера) поради по-обилните валежи и по-високи нива на влажност.

Въпреки че заинтересовани страни в сферата на българското здравеопазване (обществено, частно и гражданско общество) са наясно с изменението на климата и свързаните с него здравословни проблеми, съществува необходимост от по-нататъшна ефективна комуникация по тези въпроси. Аспектите на климатичните изменения са взаимосвързани и включват идентифициране на податливи, уязвими и разселени групи от населението; подобряване на инфраструктурата на общественото здраве и здравеопазването; подобряване на комуникацията относно рисковете и на образованието в сферата на общественото здраве. Такива изследвания ще доведат до внедряването на по-ефективни системи за ранно предупреждение и повишаване на обществената осведоменост относно рисковете за здравето от изменението на климата.

Воден сектор. Водният сектор, според дефиницията на НСАИК, включва както управляваните водни системи (водоснабдяване и канализация, хидромелиорация, хидроенергия и промишлена употреба), така и естествените водни системи. Очаква се изменението на климата да има значителен ефект върху хидрологията на реките. Докато през зимата и пролетта се очаква има увеличение, летният и есенният дебит на речните потоци се очаква да намалее. Наличието на подпочвени води не се очаква да се промени съществено. Хидромелиорацията включва напояване на селскостопански култури, отводняване на земеделска земя и защита от наводнения на земеделска земя. НСАИК очертава следните основни рискове от изменението на климата и уязвимостта на водния сектор:

- Опасностите от наводнения и суша са идентифицирани като най-съществени за водния сектор. Очаква се в районите, които използват подземни водни източници, да има по-малък риск от недостиг, предвид прогнозите, че изменението на климата няма да се отрази на наличието на подземни води.
- Основните рискове за управляваните системи следователно са рискове и за инфраструктурата и услугите, свързани с водоснабдяването и водопренасянето – щети, неправилна експлоатация и с ниско ниво или недостатъчни услуги; рискове за водноелектрическите централи поради ниски или високи речни потоци.
- Основните рискове за природните системи са увреденото биологично разнообразие, което се дължи както на наводненията, така и на сушите.

Обществената осведоменост относно изменението на климата в контекста на водите се ограничава главно до опита от и медийната информация за събитията при наводнения. На ниво политики са подготвени българските Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) и Плановите за управление на риска от наводнения (ПУРН). Тези документи за стратегическо планиране са насочени към широк кръг заинтересовани страни – общество, бизнес (промишленост и други потребители на вода) и общини, като констатациите и препоръките на стратегическите документи са взети предвид от община Сапарева баня при разработване на ПИРО.

Цели и мерки за ограничаване изменението на климата

В доклад на Междуправителственият панел за климатични промени за изменението на климата до 2023 г. се обобщават няколко потенциални въздействия на изменението на климата, които могат да повлияят неблагоприятно на функционирането на общинската инфраструктура и предоставяните чрез нея обществени услуги:

- *Увеличаване на наводненията:* По-интензивните валежи могат да доведат до по-чести и тежки наводнения, които да засегнат пътища, мостове и отводнителни системи.

- *Топлинен стрес:* По-високите температури могат да увредят инфраструктурните материали, като асфалт и бетон, което води до увеличаване на разходите за поддръжка и намаляване на продължителността на експлоатационния период на инфраструктурата и съоръженията.
- *Щети от бури:* По-мощните бури могат да причинят значителни щети на сгради, електропроводи и друга критична инфраструктура.
- *Проблеми с водоснабдяването:* Промените в режима на валежите и повишеното изпарение могат да повлияят на наличността на вода и да засегнат системите за водоснабдяване и пречиствателните съоръжения.
- *Рискове за общественото здраве:* Повишените температури и наводненията могат да доведат до разпространение на болести, предавани по воден път, и други проблеми на общественото здраве, което ще засегне здравната инфраструктура.

Тези потенциални въздействия подчертават необходимостта на местно ниво да се приемат устойчиви на климата мерки за планиране и адаптиране на инфраструктурата, за да намалят рисковете и да гарантират безопасността и функционалността на основните услуги.

Въз основа на заключенията и ръководните принципи, изложени в НСАИК, в ПИРО се определят следните основни цели по отношение на адаптацията към климатичните изменения и ограничаване на свързаните с тях рискове:

- *Приобщаване и интегриране на адаптирането към изменението на климата.* Това включва укрепване на политиката и правната рамка за адаптиране и включването на съображенията за адаптация в съществуващите и бъдещите общински планове, програми и стратегии.
- *Изграждане на административен капацитет за адаптиране към изменението на климата.* Това включва изграждане на експертни познания и обучение на общинските служители с цел натрупване на база от знания и изследвания, за да се активират и подкрепят действията за адаптиране.
- *Повишаване на осведомеността относно адаптирането към изменението на климата.* Това включва повишаване на образованието и осведомеността на обществеността относно въпросите, свързани с адаптиране към изменението на климата и необходимостта от действия за адаптиране, които да бъдат осъществени в общината, за да се изградят обществено приемливи политики и участие в действията, свързани с адаптацията.
- *Изграждане на устойчивост към изменението на климата.* Това включва подобро управление на инфраструктурата и активите и защита на природния капитал. За изпълнението на тази цел е необходимо сътрудничество с други сектори и структури, тъй като тя обхваща инфраструктурата на водните системи, инфраструктурата за доставка на енергия и опазването и подобряването на екосистемите услуги, включително тези, предоставяни от горските ресурси.

Приоритетни действия за намаляване на рисковете от изменения на климата

В съответствие с целта на ЕС за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. по ефективен и справедлив начин, България е определила политики и мерки, адресирани към тази цел. Основните мерки за ограничаване на изменението на климата включват предприемането на превантивни действия, свързани с ограничаване на неблагоприятното въздействие на човешката дейност, с принос към парниковия ефект. Тези мерки са насочени към намаляване на замърсяването на въздуха и емисиите на парникови газове в различни сектори.

Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие на Република България задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК)

и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Включените сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризм“, „Градска среда“ и „Води“.

Приоритетните действия, които могат да бъдат възприети във връзка с успешната адаптация към климатичните изменения на местно ниво, съобразно описаните особености на територията на общината и специфичните проблеми, относими към местоположението и профила на община Сапарева баня, са следните:

- *В транспортния сектор:* насърчаване на устойчивата градска мобилност чрез увеличаване на дела на обществения електрически транспорт или внедряване на интелигентни транспортни системи; изграждане на инфраструктура за екологични превозни средства и инфраструктура за зареждане на електрически и хибридни превозни средства.
- *В жилищния и обществен сектор:* прилагане на мерки за енергийна ефективност на сгради, в т.ч. обновяване на обществени и държавни сгради; инсталиране на слънчеви колектори; подмяна на отоплителните уреди на твърдо гориво с енергийно ефективни уреди; внедряване на регионално централно отопление, захранвано от биомаса или геотермална енергия.
- *В сектора на управление на отпадъците:* удължаване и разширяване на обхвата на разделното събиране на „зелени“ отпадъци в общините; изграждане, разширяване и/или надграждане на системи за разделно събиране на отпадъци; разработване на общински съоръжения за оползотворяване на биоразградими отпадъци с капацитет за производство на енергия и производство на компост.
- *В горския сектор:* увеличаване на горските площи; подобряване на управлението и използването на горите; подобряване на ефективността на предотвратяването и контрола на горските пожари и незаконните горски дейности.
- *Управление на водите:* насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси и обработваемата земя и намаляването на уязвимостта на земеделските култури към въздействията от изменението на климата, които могат да доведат до намаляване на добивите, загуба на приходи и загуба на конкурентоспособност.
- *Разпространение на информация:* необходими са допълнителни усилия за подобряване на осведомеността на местните общности. Информацията относно изменението на климата, ефекта от него и възможните действия за адаптиране трябва да бъдат формулирани по ориентиран към потребителя начин, за да се достигне до различни аудитории.

Мерки за ограничаване на въздействието от климатичните изменения.

Настоящата част от ПИРО съдържа идентификация на потенциалните климатични рискове съобразно местоположението на общината и тяхното влияние върху общинските политики с фокус върху инфраструктурните проекти, които са предвидени за реализация. Неинфраструктурни мерки, като дейности за изграждане на капацитет и кампании за повишаване на осведомеността на населението относно изменението на климата, са включени както подкрепящи действия.

Мерките за ограничаване на рисковете и за адаптация към климатичните промени са съобразени с предложените в НСАИК конкретни мерки, като в ПИРО са предвидени само онези, които могат да бъдат изпълнени на местно ниво на управление. Мерките във всеки сектор произтичат от специфичния секторен контекст и нуждите от адаптиране към

климатичните изменения. Конкретните мерки за АИК, които ще бъдат възприети в политиката на община Сапарева баня, са следните:

- *Инфраструктурата следва да се проектира с оглед на енергийната ефективност*, като целта е да се намали потреблението на енергия както по време на строителството, така и по време на експлоатацията. Това може да включва използването на енергийно ефективни машини, оптимизиране на дизайна на сградите, включване на енергоспестяващи мерки и използване на възобновяеми енергийни източници.
- Препоръчително е *при осъществяване на инфраструктурни дейности да се използват екологични и устойчиви материали*, тъй като те имат по-малък екологичен отпечатък. Това включва използването на рециклирани материали, материали с местен произход и материали с намалена въплътена енергия. Нещо повече, влагането на рециклирани строителни материали при изпълнение на публични инвестиционни проекти е изискване, въведено с националната нормативна уредба.
- Необходимо е да се планират и прилагат *ефективни практики за управление на водите* с цел да се сведе до минимум потреблението на вода и да се предотврати замърсяването на водите. Това включва използването на водоефективни технологии, рециклирането на водата и прилагането на ефективни дренажни системи за предотвратяване на оттичането и ерозията.
- Нормативната уредба вменява задължение да се разработят *цялостни планове за управление на отпадъците по време на строителството*, за да се сведе до минимум генерирането на отпадъци и да се осигури правилното им оползотворяване. Това включва рециклиране на материали, намаляване на отпадъците при източника и използване на технологии за производство на енергия от отпадъци, когато е приложимо.
- Когато действащото законодателство изисква провеждане на оценка на въздействието върху околната среда е необходимо да се установят потенциалните рискове и въздействия върху околната среда, включително спрямо качеството на въздуха, водните ресурси, почвата, флората, фауната и човешкото здраве. Във всички случаи е необходимо е да се опазва биологичното разнообразие чрез въздържане от строителство в екологично чувствителни райони, създаване на зелени площи и прилагане на мерки за опазване на местообитанията на дивата природа.

От решаващо значение е, при планиране на инфраструктурните проекти да се ангажират местните общности и заинтересованите страни, за да се гарантира, че техните проблеми са разгледани и че проектът е от полза за местната околна среда и население. Това включва провеждане на обществени консултации при идентифициране на потребностите за целите на разработването на проекта.

Освен това за всички инфраструктурни проекти, изпълнявани през програмния период 2021- 2027 г. е необходимо да се осигури климатична устойчивост и съответствие с принципа „енергийната ефективност на първо място“³⁷ и принципа на „ненанасяне на значителни вреди“³⁸.

Принципът за „ненанасяне на значителни вреди“ е ключово изискване в прилагането на Механизма за възстановяване и устойчивост на ЕС. Спазването на този принцип осигурява

³⁷ Съгласно член 2, параграф 18 от Регламент (ЕС) 2018/1999 на Европейския парламент и на Съвета.

³⁸ Принципът на „ненанасяне на значителни вреди“ произтича от подхода на ЕС за финансиране за устойчивото развитие и е залегнал в Регламент (ЕС) 2020/852 на Европейския парламент и на Съвета.

всички предприети мерки да не причиняват значителни вреди на околната среда. Принципът адресира подходящи действия спрямо следните шест екологични цели:

- Смекчаване на последиците от изменението на климата: Мерките не трябва да увеличават емисиите на парникови газове или да възпрепятстват усилията за тяхното намаляване.
- Адаптиране към изменението на климата: Дейностите не трябва да увеличават уязвимостта на хората, природата или активите към въздействията от изменението на климата.
- Устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси: Дейностите не трябва да оказват отрицателно въздействие върху водните басейни или морските екосистеми.
- Преход към кръгова икономика: Мерките следва да насърчават ефективното използване на ресурсите, рециклирането и намаляването на отпадъците.
- Предотвратяване и контрол на замърсяването: Дейностите трябва да избягват увеличаване на замърсяването на въздуха, водата или почвата.
- Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и екосистемите: Мерките не трябва да вредят на биоразнообразието или екосистемите и трябва да подпомагат тяхното възстановяване.

Тези цели гарантират, че всички реформи и инвестиции в рамките на плановите допринасят положително за устойчивостта на околната среда, без да причиняват значителни вреди. Освен, че спазването на принципа за ненанасяне на значителни вреди е предварително условие за одобряването на националните планове за възстановяване и устойчивост, неговото прилагане се проследява в хода на изпълнение на финансираните инвестиционни проекти. Поради това е особено важно изграждането на административен капацитет за формулиране на подходящи изисквания съобразно спецификата на проектите през целия им жизнен цикъл.

Основните цели при извършването на оценки на уязвимостта и риска, свързани с климата, са да се определи чувствителността на проектните варианти към съответните рискове, свързани с климата, да се определи излагането на вариантите на настоящите и бъдещите рискове на дадено място (места) и да се определят и приоритизират основните рискове. Тази информация помага да се определят варианти, които са устойчиви на настоящата променливост на климата, както и на обхвата на бъдещите промени.

От съществено значение е да се гарантира, че мерките за смекчаване и мерките за адаптиране към климата са интегрирани в различни сектори, включително управлението на водите, селското стопанство и градското планиране. Тези мерки не могат да се осъществят като самостоятелни политики, а трябва да бъдат интегрирани в териториалното и градско развитие, което е от компетентността на местните власти. На следващо място повече знания, адекватен управленски и административен капацитет и достатъчно финансови средства са необходими на местно ниво, за да се развият по-бързо и по-добре териториите съобразно предизвикателствата на климата. Също така мониторингът и оценката са основни компоненти на всяка стратегия за адаптиране към изменението на климата. Създаването на системи за мониторинг и оценка на ефикасността на мерките за адаптация, с последващо прилагане на всички необходими корекции, представлява ключов аспект на този процес.

Част VII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.

Съгласно методическите указания наблюдението на изпълнението на ПИРО се извършва с цел постигане на ефективност и ефикасност на стратегическото планиране на регионалното и пространственото развитие, програмирането, управлението и ресурсното им осигуряване. Системата за наблюдение обхваща: източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация; индикаторите за наблюдение; органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа; системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Предмет на наблюдение е изпълнението на целите и приоритетите за регионално и местно развитие съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на ПИРО.

Един от принципите, които се прилагат при планиране и управление на регионалното развитие, включително от органите на местно самоуправление е съгласуваност с другите секторни и хоризонтални политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище. (чл. 2, ал. 3, т. 5 от ЗРР). Съблюдаването на този принцип изисква съобразяване на стратегията на Плана за интегрирано развитие на Община Сапарева баня с предвижданията на стратегически и планови документи, с които се определят секторни и хоризонтални политики за развитие на национално ниво. Кореспондиращо с това изискване е и съобразяването на системата от индикатори, чрез които се измерва напредъка в осъществяването на планираните действия в програмата за реализация на плана.

Прилагане на подходяща система за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО има принос за осъществяване на мониторинг на други стратегически документи. Измерването на нивото на изпълнение на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г. е нормативно предписано да се отчита съобразно напредъка в изпълнението на интегрираните териториални стратегии на ниво 2 и плановите за интегрирано развитие на общините. Това условие изисква съгласуване на системите за наблюдение и контрол, включително на избраните за това индикатори в стратегическите и плановите документи, които се прилагат на различните териториални нива. В концепцията се съдържат насоки за прилагане на такива системи на по-ниските йерархични нива, което е от значение за прилагане и на системата за контрол и наблюдение на изпълнението на тази концепция.

Концепцията има водеща роля в обвързването на приоритетите на оперативната програма за развитие на регионите за програмен период 2021-2027 г. с документите за стратегическо регионално развитие и пространствено планиране. Въз основа на предложените стратегически и специфични цели и очаквани резултати са формулирани и основните насоки за регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2. Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г., е с период на прилагане, който не съвпада с края на програмния период 2021 – 2027 г. Независимо от това, този стратегически документ формулира посока на развитие, чрез нея се координират секторните политики и служи за обосноваване на избора на приоритетни проекти, включително интегрирани териториални инвестиции, която следва да се прилага с дългосрочен хоризонт до 2050 г.

В концепцията за разработването на национален стратегически документ за развитие на страната

с хоризонт 2030 г. се подчертава значението за ефективността на изпълнението на политиките в различните сектори на обществения живот на механизмите за определяне на целите и разпределението на обществените ресурси, независимо дали това са средства от ЕС, национални средства или средства от други източници. Признава се необходимостта от интегрирана ефективна система за програмиране и реализация на политиките, която е фокусирана върху мерките за развитие, за постигане на качествено подобряване на индикаторите, характеризиращи икономическата и социалната среда.

Подход при определяне на системата от индикатори

Планът за интегрирано развитие на община Сапарева баня представлява ключов стратегически документ, чрез който се насочва социално-икономическото и пространственото развитие на цялата територия на общината. Същевременно планът отразява националните и европейските приоритети за устойчиво развитие и адаптиране към изменението на климата, демографско развитие и икономическа конкурентоспособност.

Установяването на подходяща система за наблюдение и оценка на изпълнението на плановия документ е важно за да се гарантира, че в хода на осъществяването му се извършва редовен мониторинг чрез ключови показатели за изпълнение, анализ на ефективността на изпълнените мерки и тяхното социално-икономическо отражение и предприемане на корективни действия в отговор на нови предизвикателства и промени в условията на средата и възникнали конкретни проблеми. Ефективното управление на ПИРО изисква стратегически подход, активна координация между институциите и заинтересованите страни, както и постоянен мониторинг и адаптация. Ключовите показатели за изпълнение трябва да се задават каскадно от най-високото ниво на изготвяне на правителствената политика надолу през йерархията на планирането, като се отразяват в подчинените инструменти за планиране, които трябва да надграждат насоките от високо ниво с по-конкретни цели. Тези цели трябва да стават все по-конкретни, колкото по-надолу се спускат в йерархията на планирането. Каскадният подход гарантира, че създателите на правителствени политики могат лесно да измерват дали целите на техните политики се изпълняват³⁹.

Системата от индикатори следва да гарантира ефикасното, ефективно и навременно събиране на данните за мониторинга на изпълнението на дейностите и на техните резултати. Индикаторите за измерване на изпълнението на плана, чрез осъществяване на конкретните инфраструктурни проекти и неинфраструктурни действия трябва да бъдат ясно дефинирани, измерими и приложими за ефективно проследяване на напредъка. Добре дефинираните индикатори осигуряват основа за обективна оценка на напредъка, ефективността и дългосрочните ползи за обществото. Нивото на изпълнение, което се измерва чрез въведената система от индикатори, се отнася до степента на достигане на целевите стойности, с помощта на които се оценява постигнатия напредък в изпълнението на приоритетите и мерките на плана. Важна особеност е, че ПИРО е резултатно ориентиран стратегически документ, който включва план за действие. Обект на измерване е изпълнението на мерките и включените в тях проектни идеи и конкретни проекти, съдържащи се в Индикативния списък (Приложение 1) в ПИРО. Индикаторите за продукт и за резултат са представени съобразно Методическите указания за разработване на ПИРО в програмния период 2021 -2027 г. и са налични в Приложение 3 (индикатори за продукт) и Приложение 3-А (индикатори за резултат) към плановия документ⁴⁰.

³⁹ ОИСР (2023), Публични инвестиции в България: Ръководство за най-добри практики за подбор на проекти и управление на риска.

⁴⁰ Списък на общите индикатори е наличен в Приложение № 3а към Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.

Индикаторите за резултат и индикаторите за продукт са ключови инструменти за измерване на изпълнението. Чрез тяхното прилагане се измерва степента на постигане на стратегическите цели и на адресираните към тях приоритети на ПИРО. Посредством определените индикатори за „резултат“ се проследява напредъка в постигане на целите на плана, като се представя промяната в ситуацията и установеното въздействие върху крайните ползватели на инфраструктурата или съответните адресати на политиките. Индикаторите за резултат отразяват реалното въздействие и полезността на оценяваната интервенция за хората и околната среда, като оценяват ефектите и въздействието на продукта върху крайните потребители и заинтересованите страни. Те са предназначени за отчитане на постигнатите резултати от реализацията на съответния приоритет на ПИРО.

Индикаторите за „продукт“ служат за измерване на физическите характеристики на изпълнението, чрез които се установяват директните, осезаеми резултати от изпълнението на мерките и проектите. отчитат как заложените интервенции по отделните стратегически цели и приоритети на плана се обезпечават и се отчитат с количествени измерители (брой, относителен дял, километър, стойност в хил. лв. и др.). Този тип индикатори служи да се оцени прякото въздействие в съответната област на социално-икономическото и инфраструктурно развитие и опазването на околната среда в общината.

За ефективно управление на мерките и инфраструктурните проекти, чрез които се предвижда постигането на определените цели, е важно да се използват и двата вида индикатори, за да се гарантира както успешното изпълнение на дейностите, така и постигането на положителни дългосрочни ефекти.

Важно условие за обективност на резултатите от наблюдението и оценките на ПИРО е и изборът на източници на информация за измерване на напредъка. Наблюдението на изпълнението на ПИРО се извършва въз основа на официални данни на Националния статистически институт, на Евростат, на административната статистика на Агенцията по заетостта, както и на данни от други национални, регионални и местни източници на информация.

Националният статистически институт провежда изследвания по тема „регионална статистика“ и публикува информация, необходима за проследяване на напредъка чрез показатели за мониторинг по съответните цели⁴¹. НСИ поддържа Информационна система за мониторинг на европейски и национални стратегии и регионална политика (МОНИТОРСТАТ). Информацията за индикаторите в тази система са дезагрегирани на ниво административни области, поради което приложението ѝ като източник на официална информация за изпълнението на плана е ограничено. Това предполага предизвикателство в събирането на информация на местно ниво, която да допълни официална информация с произход от националния орган по статистиката за отчитане на напредъка в изпълнението на ПИРО.

Органи за наблюдение и оценка на плана

Компетентният орган за наблюдение на ПИРО е Общинският съвет (чл. 70, ал. 1 от ППЗРР). Общинският съвет контролира осигуряването на съответствие на общия устройствен план с плана за интегрирано развитие на общината (чл. 24, т. 3 от ЗРР); одобрява годишните доклади за наблюдение на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината по предложение на кмета на общината (чл. 24, т. 4 от ЗРР).

⁴¹ <https://nsi.bg/bg/content/19408/%D1%86%D0%B5%D0%BB%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D1%83%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B9%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B5-2030>

Системата за наблюдение и оценка изисква да бъде осъществено взаимодействие между ключовите участници в реализацията на ПИРО. В процеса на наблюдение на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината ОбС осигурява участието на заинтересованите органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципите за партньорство, публичност и прозрачност, които са прокламирани в Закона за регионалното развитие. Социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината участват в цялостния процес на наблюдение и оценка. Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на плана се осигурява от бюджета на общината, национален бюджет или със средства от фондовете на Европейския съюз.

Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината. Кметът на общината ръководи, организира и контролира дейността по изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината (чл. 23, т. 2 от ЗРР). Той организира наблюдението на изпълнението на плана (чл. 72, ал. 1 от ППЗРР).

За резултатите от наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината се разработва годишен доклад, който се изготвя по определен от кмета на общината ред и се одобрява от общинския съвет по негово предложение. Годишният доклад има съдържанието, определено в чл. 71, ал. 8 от ППЗРР. Докладът се изготвя и внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет до 31 март на всяка следваща година. Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината е публичен и се оповестява на официалната интернет страница на общината.

Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на общината осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на плана.

Междинната оценка има законоустановеното в чл. 33, ал. 2 от ЗРР съдържание и включва: 1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението; 2. оценка на степента на постигане на съответните цели; 3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; 4. изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ. Съгласно чл. 34, ал. 2 от ЗРР последващата оценка включва: 1. Оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; 2. Оценка на общото въздействие; 3. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; 4. Изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Кметът на общината внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на общинския план за развитие. Докладите се публикуват на страницата на общината в интернет и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

Изменение и актуализация на плана се допуска при условията, посочени в ППЗРР - при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината; в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС; и при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на плана. Актуализация на програмата за реализация на плана може да бъде извършвана периодично въз основа на изводите и препоръките в годишните доклади за наблюдение с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие.

Част VIII. Предварителна оценка, съгласно условията на чл. 32 от ЗРР.

Съгласно чл. 32, ал. 2 от ЗРР по преценка на кмета на общината, като компетентен орган за разработването на плана за интегрирано развитие на община (документ по чл. 8, ал. 2, т. 3 от ЗРР) на съдържанието на този планов документ може да се извършва предварителна оценка за социално-икономическо въздействие. Възползвайки се от така предоставената му правна възможност Кметът на Община Сапарева баня не предвижда и няма да възложи извършването на такава оценка.

Приложение 1. Мерки в програмата за реализация

Програма за реализация на ПИРО

Приоритети	Мерки	Дейност/проектна идея	Територия/зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие)	Срок за изпълнение	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Източник на финансиране	Административна структура, отговорно за реализация на мярката
Приоритет. 1. Солидарност и равни възможности	Мярка 1.1. Подобряване на образователната инфраструктура и достъпа до качествено образование.	Проект 1.1.1. „Енергийна ефективност, достъпна среда, здравни, професионални и STEM кабинети с прилежащо оборудване, физкултурни салони, зони за отпочиване и културни прояви в СУ „Христо Ботев“ гр. Сапарева баня“.	"гр. Сапарева баня"	2026	120	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 1.1.2. „Развитие на модулни учебни планове и програми за професионално образование и обучение за нуждите на туристическия сектор“	"гр. Сапарева баня"	2026	16	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 1.1.3. „Обучение на възрастни и учене през целия живот“	"гр. Сапарева баня"	2027	35	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 1.2.1. „Обновяване на обществени сгради, използвани за предоставяне на социални и здравни услуги и доставка на оборудване“	"гр. Сапарева баня"	2025	98	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет. 1. Солидарност и равни възможности	Мярка 1.2. Подобряване на социалната и здравната инфраструктура и равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги.	Проект 1.2.2. „Предоставяне на социални услуги в общността – топъл обяд, патронажна грижа“	Цялата община	2027	350	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 1.2.3. „Ефективни публично-частни партньорства за насърчаване на благоденствието и мобилизиране на частно финансиране за инвестиции със социално въздействие“	Цялата община	2027	50	Общински бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет. 1. Солидарност и	Мярка 1.3. Активни политики на пазара на труда.	Проект 1.3.1. „Насърчаване на заетостта, стажове, обучения и активизиране на безработни и неактивни младежи“	Цялата община	2027	90	Общински бюджет	Община Сапарева баня

равни възможности	Мярка 2.1. „Стимулиране на предприемачеството, иновациите и цифровата трансформация в предприятията“	Проект 1.3.2. „Подкрепа на обучение, квалификация и преквалификация за засти лица“	Цялата община	2027	130	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 1.3.3. „Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до грижи за деца“	Цялата община	2027	90	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 2.1.1. „Създаване на работни пространства и инструменти за консултиране и обучение“	Цялата община	2027	22	Общински бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 2. Икономическо развитие	Мярка 2.2. Подобрване на бизнес средата и бизнес инфраструктурата, подкрепа за запазване на съществуващия бизнес, привличане на инвестиции и създаване на нови предприятия и работни места“	Проект 2.1.2. „Повишаване на ресурсната и енергийна ефективност в предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика“	Цялата община	2027	35	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 2.1.3. „Стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство“	Цялата община	2027	15	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 2.2.1. „Комплексни услуги в подкрепа на предприятията и привличане на инвестиции“	Цялата община	2027	110	Общински бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 2. Икономическо развитие	Мярка 2.3. „Туристически услуги и маркетинг“	Проект 2.2.2. „Въвеждане на система за измерване и заплащане съобразно генерираните отпадъци за предприятията и домакинствата“	Цялата община	2027	35	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 2.2.3. „Подкрепа на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда и социалното предприемачество“	Цялата община	2027	15	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 2.3.1. „Създаване и поддържане на туристически информационен портал и на единна информационна база и резервационна система на туристическото предлагане“	Цялата община	2025	35	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
Приоритет 2. Икономическо развитие		Проект 2.3.2. „Сертификация на туристически обекти“	Цялата община	2025	110	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 2.3.3. „Развитие на интегрирани туристически маршрути и продукти и общ маркетинг“	Цялата община	2027	75	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня

		Проект 2.3.4. „Дигитализация на експозиции и създаване на виртуални представления и услуги с възможност за онлайн посещения“	"гр. Сапарева баня"	2025	90	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
Приоритет 3. Добро управление.	Мярка 3.1. „Предоставяне на качествени публични услуги“.	Проект 3.1.1. „Дигитална трансформация на услуги и процеси“	"гр. Сапарева баня"	2027	45	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 3.1.2. „Публични информационни системи“	"гр. Сапарева баня"	2027	15	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 3.1.3. „Дигитален архив“	"гр. Сапарева баня"	2027	60	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 3.2.1. „Изграждане на система за видеонаблюдение“	Цялата община	2027	350	Общински бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 3. Добро управление.	Мярка 3.2. „Обществен ред и сигурност“	Проект 3.3.1. „Повишаване на капацитета за разработване на проекти и управление на договори“	"гр. Сапарева баня"	2026	35	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 3.3.2. „Повишаване на капацитета за изпълнение на мерки за енергийна ефективност и за намаляване на емисиите на парникови газове и адаптация към очакваните неблагоприятни последици от изменението на климата“	"гр. Сапарева баня"	2026	22	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 3.3.3. „Партньорства и мрежи за съвместни проекти, обмен на опит и добри практики“	"гр. Сапарева баня"	2027	16	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 3.3.4. „Прилагане на стратегия на местно развитие“	Цялата община	2027	30	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
Приоритет 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.1. „Рехабилитация на общински пътища и улици в населените места“	Проект 4.1.1. „Рехабилитация на път KNL3192 /П-62, Дупница-Клисура/-Сапарево-Паничище-х. който свързва с. Сапарево с път П-62“	"Сапарево - Ресилово – Овчарци"	2027	650	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 4.1.2. "Повишаване на сигурността на път KNL1191 /III-6204/-Сапарева баня-Паничище-х. "Пионерска"	"Сапарева баня – Паничище"	2027	450	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 4.1.3. „Рехабилитация на път KNL3190 /П-62, Дупница-Клисура/-Сапарева баня-III-6204/, който осигурява достъпа от път П-62 до гр. Сапарева баня“	"гр. Сапарева баня"	2027	560	Републикански бюджет	Община Сапарева баня

Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.2. „Внедряване на ефективно изкуствено външно осветление“	Проект 4.1.4. „Реконструкция и рехабилитация на улици от второстепенната улична мрежа в гр. Сапарева баня“	„гр. Сапарева баня“	2026	1100	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.1.5. „Реконструкция и рехабилитация на улици от първостепенната и второстепенната улична мрежа в селата“	„Сапарево - Ресилово – Овчарци“	2026	2900	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.2.1. „Енергийно ефективна модернизация и прилагане на интелигентно управление и мониторинг на селищните системи за изкуствено външно осветление“	Цялата община	2027	360	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.2.2. „Изграждане на системи за изкуствено външно осветление в кв. „Богородица“ гр. Сапарева баня и с. Паничище“	„Сапарева баня – Паничище“	2027	200	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 4.3.1. „Обновяване на обществен парк в с. Сапарево“	„Сапарево - Ресилово – Овчарци“	2027	450	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.3. „Обновяване на публични пространства“	Проект 4.3.2. „Обновяване на градски парк „Николай Хайтов“ гр. Сапарева баня“	„гр. Сапарева баня“	2026	300	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.4.1. „Изграждане, оборудване и обзавеждане на експозиционна сграда до античен град „Германия“	„гр. Сапарева баня“	2025	600	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 4.4.2. Обновяване и реставриране на храм „Св. Николай“, с. Сапарево“	„Сапарево - Ресилово – Овчарци“	2027	760	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.4.3. „Обновяване на храм „Св. Влчк. Георги Победоносец“, кв. Гюргево на гр. Сапарева баня“	„гр. Сапарева баня“	2027	350	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.4.4. „Обновяване на манастир „Св. Архидякон Стефан“	„Сапарево - Ресилово – Овчарци“	2027	350	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.5. „Подобряване на туристическата инфраструктура и маршрути“	Проект 4.4.5. „Обновяване на храм „Успение Богородично“, гр. Сапарева баня“	„гр. Сапарева баня“	2027	350	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.5.1. „Обновяване, оборудване и обзавеждане на туристически информационен център „Гейзера“ и на посетителски център „Паничище“	„Сапарева баня – Паничище“	2025	1120	Донорски програми	Община Сапарева баня
		Проект 4.5.2. „Приключенски парк“ - зона за отдих, спорт и забавления сред природата“	„Сапарева баня – Паничище“	2025	350	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня

Приоритет 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.6. „Изграждане на спортна инфраструктура“	Проект 4.5.3. „Туристическа инфраструктура в планинската част на общината“	„Сапарева баня – Паничище“	2026	580	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 4.6.1. „Изграждане на нови публични пространства за спорт и отдих в градска среда“	Цялата община	2025	600	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 4.6.2. „Изграждане на велосипедни алеи“	Цялата община	2026	350	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.1. „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейно водоснабдяване и отпадъчни води“	Проект 5.1.1. „Реконструкция на участъци от водопроводна мрежа в населените места“	Цялата община	2027	2500	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 5.1.2. „Изграждане на канализационен колектор и ПСОВ в гр. Сапарева баня“.	„гр. Сапарева баня“	2027	4750	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 5.1.3. „Изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни съоръжения за отпадъчни води в селата и на дъждоприемни резервоари за поливни нужди“.	Цялата община	2027	2850	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.2. „Модернизация и енергийна ефективност на сгради за обществено обслужване и подкрепа за внедряване на енергоспестяващи мерки в жилищни сгради и туристически обекти“	Проект 5.2.2. „Предпроектни проучвания и разработване на пилотен проект за комбинирано производство на топлина и електричество от геотермални източници“.	„гр. Сапарева баня“	2025	75	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 5.2.2. „Въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сградите на кметствата“.	„Сапарево - Ресилово – Овчарци“	2025	260	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 5.2.3. „Насърчаване на внедряване на мерки за енергийна ефективност в еднофамилни и многофамилни жилищни сгради и туристически обекти“.	Цялата община	2025	45	Общински бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.3. „Подобряване на инфраструктурата за управление на отпадъците“	Проект 5.3.1. „Развитие на инфраструктурата за управление на зелени и биоразградими отпадъци“	Цялата община	2025	450	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 5.3.2. „Подобряване на системата за разделно събиране и рециклиране на битови отпадъци“.	Цялата община	2025	150	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 5.3.3. „Управление на строителни отпадъци и насърчаване на повторното им използване“	Цялата община	2025	250	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
Приоритет 5. Териториално	Мярка 5.4. „Подобряване и	Проект 5.4.1. „Изграждане на инфраструктура за предпазване от наводнения“	Цялата община	2026	300	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня

развитие и благоустройство.	развитие на инфраструктура за предпазване от наводнения	Проект 5.4.2. "Изграждане на съоръжения за напояване"	Цялата община	2026	230	Републикански бюджет	Община Сапарева баня
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.5. „Опазване на горите, биологичното разнообразие и защитените територии“	Проект 5.5.1. „Поддържане на реки и водни площи“	Цялата община	2026	900	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 5.5.2. „Изграждане и поддържане на горски пътища“	Цялата община	2026	550	Общински бюджет	Община Сапарева баня
		Проект 5.5.3. „Предотвратяване и възстановяване на щети по горите“	Цялата община	2026	400	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня
		Проект 5.5.4. „Подобряване природозащитното състояние на видове от мрежата Natura 2000“	Цялата община	2027	125	Фондове на ЕС	Община Сапарева баня

Приложение 1А. Индикативен списък на важни за общината проекти

Индикативен списък на важни за общината проекти,
включени в ПИРО на община Сапарева баня за периода 2025-2027 г.

Приоритети	Мерки	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет. 1. Солидарност и равни възможности	Мярка. 1.1. Подобряване на образователната инфраструктура и достъпа до качествено образование.	Проект 1.1.1. „Енергийна ефективност, достъпна среда, здравни, професионални и STEM кабинети с прилежащо оборудване, физкултурни салони, зони за отдих и културни прояви в СУ „Христо Ботев“ гр. Сапарева баня“.	Н/П	24	120	
		Проект 1.1.2. „Развитие на модулни учебни планове и програми за професионално образование и обучение за нуждите на туристическия сектор“	Н/П	12	16	
		Проект 1.1.3. „Обучение на възрастни и учене през целия живот“	Н/П	18	35	
Приоритет. 1. Солидарност и равни възможности	Мярка. 1.2. Подобряване на социалната и здравната инфраструктура и равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги.	Проект 1.2.1. „Обновяване на обществени сгради, използвани за предоставяне на социални и здравни услуги и доставка на оборудване“		24	98	
		Проект 1.2.2. „Предоставяне на социални услуги в общността – топъл обяд, патронажна грижа“	Н/П	36	350	
		Проект 1.2.3. „Ефективни публично-частни партньорства за насърчаване на благоденствието и мобилизиране на частно финансиране за инвестиции със социално въздействие“	Н/П	15	50	
Приоритет. 1. Солидарност и	Мярка 1.3. Активни политики на пазара на труда.	Проект 1.3.1. „Насърчаване на заетостта, стажове, обучения и активизиране на безработни и неактивни младежи“	Н/П	36	90	

равни възможности	Проект 1.3.2. „Подкрепа на обучение, квалификация и преквалификация за заети лица“	Н/П	72	130
	Проект 1.3.3. „Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до грижи за деца“	Н/П	72	90
	Проект 2.1.1. „Създаване на работни пространства и инструменти за консултиране и обучение“	Н/П	18	22
Приоритет 2. Икономическо развитие	Мярка 2.1. „Стимулиране на предприемачеството, иновациите и цифровата трансформация в предприятията“	Н/П	24	35
	Проект 2.1.3. „Стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство“	Н/П	24	15
	Проект 2.2.1. „Комплексни услуги в подкрепа на предприятията и привличане на инвестиции“	Н/П	36	110
Приоритет 2. Икономическо развитие	Проект 2.2.2. „Въвеждане на система за измерване и заплащане съобразно генерираните отпадъци за предприятията и домакинствата“	Н/П	24	35
	Проект 2.2.3. „Подкрепа на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда и социалното предприемачество“	Н/П	18	15
	Проект 2.3.1. „Създаване и поддържане на туристически информационен портал и на едина информационна база и резервационна система на туристическото предлагане“	Н/П	36	35
Приоритет 2. Икономическо развитие	Мярка 2.3. „Туристически услуги и маркетинг“	Н/П	24	110
	Проект 2.3.3. „Развитие на интегрирани туристически маршрути и продукти и общ маркетинг“	Н/П	12	75

Приоритет 3. Добро управление.	Мярка 3.1. „Предоставяне на качествени публични услуги“.	Проект 2.3.4. „Дигитализация на експозиции и създаване на виртуални представления и услуги с възможност за онлайн посещения“	Не	36	90
		Проект 3.1.1. „Дигитална трансформация на услуги и процеси“	Н/П	12	45
		Проект 3.1.2. „Публични информационни системи“	Н/П	12	15
		Проект 3.1.3. „Дигитален архив“	Н/П	12	60
Приоритет 3. Добро управление.	Мярка 3.2. „Обществен ред и сигурност“	Проект 3.2.1. „Изграждане на система за видеонаблюдение“	Не	24	350
		Проект 3.3.1. „Повишаване на капацитета за разработване на проекти и управление на договори“	Н/П	12	35
		Проект 3.3.2. „Повишаване на капацитета за изпълнение на мерки за енергийна ефективност и за намаляване на емисиите на парникови газове и адаптация към очакваните неблагоприятни последици от изменението на климата“	Н/П	12	22
		Проект 3.3.3. „Партньорства и мрежи за съвместни проекти, обмен на опит и добри практики“	Н/П	36	16
Приоритет 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 3.3. „Сътрудничество и развитие“	Проект 3.3.4. „Прилагане на стратегия на местно развитие“	Не	54	30
		Проект 4.1.1. „Рехабилитация на път КNL3192 /П-62, Дулища-Клисура/-Сапарево-/П-6204/, който свързва с. Сапарево с път П-62“	Не	36	650
		Проект 4.1.2. „Повишаване на сигурността на път КNL1191 /П-6204/-Сапарева баня-Паничище-х. „Пионерска“	Не	36	450
		Проект 4.1.3. „Рехабилитация на път КNL3190 /П-62, Дулища-Клисура/-Сапарева баня-/П-6204/, който осигурява достъпа от път П-62 до гр. Сапарева баня“	Не	36	560
		Проект 4.1.4. „Реконструкция и рехабилитация на улици от второстепенната улична мрежа в гр. Сапарева баня“	Не	36	1100

		Проект 4.1.5. "Реконструкция и рехабилитация на улици от първостепенната и второстепенната улична мрежа в селата"	Не	36	2900	
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.2. „Внедряване на ефективно изкуствено външно осветление“	Проект 4.2.1. „Енергийно ефективна модернизация и прилагане на интелигентно управление и мониторинг на селищните системи за изкуствено външно осветление“	Не	24	360	
		Проект 4.2.2. „Изграждане на системи за изкуствено външно осветление в кв. „Богородица“ гр. Сапарева баня и с. Паничище“	Не	24	200	
		Проект 4.3.1. „Обновяване на обществен парк в с. Сапарево“	Не	36	450	
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.3. „Обновяване на публични пространства“	Проект 4.3.2. „Обновяване на градски парк "Николай Хайтов" гр. Сапарева баня“	Не	36	300	
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.4. „Подобряване на културната инфраструктура и съхраняване на културно-историческото наследство“	Проект 4.4.1. „Изграждане, оборудване и обзавеждане на експозиционна сграда до античен град "Германия“	Не	12	600	
		Проект 4.4.2. Обновяване и реставриране на храм „Св. Николай“, с. Сапарево“	Н/П	36	760	
		Проект 4.4.3. „Обновяване на храм "Св. Влчк. Георги Победоносец", кв. Гюргево на гр. Сапарева баня“	Н/П	36	350	
		Проект 4.4.4. „Обновяване на манастир „Св. Архидякон Стефан“	Н/П	36	350	
		Проект 4.4.5. "Обновяване на храм "Успение Богородично", гр. Сапарева баня"	Н/П	36	350	
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.5. „Подобряване на туристическата инфраструктура и маршрути“	Проект 4.5.1. „Обновяване, оборудване и обзавеждане на туристически информационен център "Гейзера" и на посетителски център "Паничище“	Не	30	1120	
		Проект 4.5.2. „Приключенски парк“ - зона за отлх, спорт и забавления сред природата“	Не	36	350	
		Проект 4.5.3. „Туристическа инфраструктура в планинската част на общината“	Не	36	580	
Приоритет. 4. Свързаност и достъпност.	Мярка 4.6. „Изграждане на спортна инфраструктура“	Проект 4.6.1. „Изграждане на нови публични пространства за спорт и отлх в градска среда“	Не	36	600	
		Проект 4.6.2. „Изграждане на велосипедни алеи“	Не	36	350	

Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.1. „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейно водоснабдяване и отпадъчни води“	Проект 5.1.1. „Реконструкция на участъци от водопроводна мрежа в населените места“	Не	30	2500	
		Проект 5.1.2. „Изграждане на канализационен колектор и ПСОВ в гр. Сапарева баня“.	Да	30	4750	
		Проект 5.1.3. „Изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни съоръжения за отпадни води в селата и на дъждоприемни резервоари за поливни нужди“.	Не	36	2850	
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.2. „Модернизация и енергийна ефективност на сгради за обществено обслужване и подкрепа за внедряване на енергоспестяващи мерки в жилищни сгради и туристически обекти“	Проект 5.2.2. „Предпроектни проучвания и разработване на пилотен проект за комбинирано производство на топлина и електричество от геотермални източници“.	Н/П	18	75	
		Проект 5.2.2. „Въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сградите на кметствата“.	Не	36	260	
		Проект 5.2.3. „Насърчаване на внедряване на мерки за енергийна ефективност в еднофамилни и многофамилни жилищни сгради и туристически обекти“.	Н/П	12	45	
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.3. „Подобряване на инфраструктурата за управление на отпадъците“	Проект 5.3.1. „Развитие на инфраструктурата за управление на зелени и биоразградими отпадъци“	Не	36	450	
		Проект 5.3.2. „Подобряване на системата за разделно събиране и рециклиране на битови отпадъци“.	Не	36	150	
		Проект 5.3.3. „Управление на строителни отпадъци и насърчаване на повторното им използване“	Не	36	250	
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.4. „Подобряване и развитие на инфраструктура за предпазване от наводнения“	Проект 5.4.1. „Изграждане на инфраструктура за предпазване от наводнения“	Не	36	300	
		Проект 5.4.2. „Изграждане на съоръжения за напояване“	Не	40	230	
		Проект 5.5.1. „Поддържане на реки и водни площи“	Не	18	900	
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.	Мярка 5.5. „Опазване на горите, биологичното разнообразие и	Проект 5.5.2. „Изграждане и поддържане на горски пътища“	Не	36	550	

защитените територии“	Проект 5.5.3. „Предотвратяване и възстановяване на щети по горите“	Не	36	400	
	Проект 5.5.4. „Подобряване природозащитното състояние на видове от мрежата Natura 2000“	Не	36	125	
			Общ индикативен бюджет на всички проекти	28 309	

Приложение 2. Индикативна финансова таблица

Приложение № 2

ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

ПИРО НА ОБЩИНА САПАРЕВА БАНЯ ЗА ПЕРИОДА 2025-2027 г.

Период	(хил. лв.)									
	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО	ОБЩО в отн. дял (%)
2025 - 2027										
Приоритет 1. Солидарност и равни възможности	101	10,32	310	31,66	568	58,02	0	0,00	979	100
Приоритет 2. Икономическо развитие	342	63,10	0	0,00	200	36,90	0	0,00	542	100
Приоритет 3. Добро управление	120	20,94	423	73,82	30	5,24	0	0,00	573	100
Приоритет 4. Свързаност и достъпност	150	1,21	3 770	30,45	7 900	63,81	560	4,52	12 380	100
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство	120	0,87	10 100	73,00	3 615	26,13	0	0,00	13 835	100
ОБЩО	833		14 603		12 313		560		28 309	

Приложение 3. Матрица на индикаторите

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА САПАРЕВА БАНЯ ЗА ПЕРИОДА 2025-2027 г.

Индикатори за продукт						
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Целева стойност	
Приоритет 1. Солидарност и равни възможности						
Мярка 1.1. Подобряване на образователната инфраструктура и достъпа до качествено образование.	RCO 67 - Капацитет на класните стаи на подкрепяната образователна инфраструктура (нови или модернизирани)	брой	Община Сапарева баня	Годишно	170	
Мярка 1.2. Подобряване на социалната и здравната инфраструктура и равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги.	RCO 70 - Капацитет на подкрепяната социална инфраструктура (различна от жилищна)	брой	Община Сапарева баня	Годишно	80	
	RCO 69 - Капацитет на подкрепяната инфраструктура за здравни грижи	брой	Община Сапарева баня	Годишно	3000	
Мярка 1.3. Активни политики на пазара на труда.	RCO 61 - Годишен брой на безработните лица, обслужвани чрез подобрени съоръжения на службите по заетостта (капацитет)	брой	Община Сапарева баня	Годишно	50	
Приоритет 2. Икономическо развитие						
Мярка 2.1. „Стимулиране на предприемачеството, иновациите и цифровата трансформация в	RCO01 - Предприятия, получаващи подкрепа (микро, малки, средни и големи предприятия)	брой	Община Сапарева баня	Годишно	10	

предприятията“	RCO 02 - Предприятия, получаващи подкрепа чрез безвъзмездни средства RCO 12 — Предприятия, получаващи подкрепа за цифровизиране на своите продукти и услуги					
Марка 2.2. Подобряване на бизнес средата и бизнес инфраструктурата, подкрепа за запазване на съществуващия бизнес, привличане на инвестиции и създаване на нови предприятия и работни места“	RCO 101 - МСП, инвестиращи в развитие на уменията RCO 102 - МСП, инвестиращи в системите за управление на обучението	брой	Община Сапарева баня	Годишно	10	
Марка 2.3. „Туристически услуги и маркетинг“	RCO 14 - Публични институции, получаващи подкрепа за разработване на цифрови услуги и приложения	брой	Община Сапарева баня	Годишно	1	
Приоритет 3. Добро управление.						
Марка 3.1. „Предоставяне на качествени публични услуги“	RCO 14 — Публични институции, получаващи подкрепа за разработване на цифрови услуги и приложения	брой	Община Сапарева баня	Годишно	1	
Марка 3.2. „Обществен ред и сигурност“	Нови или усъвършенствани системи за наблюдение	брой	Община Сапарева баня	Годишно	4	
Марка 3.3. „Сътрудничество и развитие“	RCO 84 - Съвместни пилотни дейности, изпълнявани по проекти RCO 87 - Организации, осъществяващи трансгранично сътрудничество RCO 80 - Водени от общностите стратегии за местно развитие	брой	Община Сапарева баня	Годишно	2	
		брой	Община Сапарева баня		2	
		брой	Община Сапарева баня		1	

Приоритет 4. Свързаност и достъпност.						
Мярка 4.1. „Рехабилитация на общински пътища и улици в населените места“	RCO 46 - Дължина на реконструирани или модернизирани пътища - други	км	Община Сапарева баня	Годишно	3	
Мярка 4.2. „Внедряване на ефективно изкуствено външно осветление“	Прогнозни годишни енергийни спестявания	MWh	Община Сапарева баня	Годишно	1700	
Мярка 4.3. „Обновяване на публични пространства“	RCO 36 — Повърхностна площ на подкрепяната зелена инфраструктура в градските райони	ха	Община Сапарева баня	Годишно	2	
Мярка 4.4. „Подобряване на културната инфраструктура и съхраняване на културно-историческото наследство“	RCO 77 - Капацитет на подкрепяната инфраструктура в областта на културата и туризма	брой	Община Сапарева баня	Годишно	350	
Мярка 4.5. „Подобряване на туристическата инфраструктура и маршрути“	RCO 77 - Капацитет на подкрепяната инфраструктура в областта на културата и туризма	брой	Община Сапарева баня	Годишно	Неприложимо.	
	RCO 84 - Съвместни пилотни дейности, изпълнявани по проекти	брой	Община Сапарева баня		2	
Мярка 4.6. „Изграждане на спортна инфраструктура“	RCO 58 - Подкрепяна велосипедна инфраструктура	Км.	Община Сапарева баня	Годишно	3	
Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.						
Мярка 5.1. „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейно водоснабдяване и отпадъчни води“	RCO 30 - Дължина на новите или консолидираните тръби за битови нужди RCO 31 - Дължина на мрежите за събиране на отпадъчни води, новоизградени или консолидирани	км	Община Сапарева баня	Годишно	3	
			Община Сапарева баня	Годишно	2	

	RCO 32 - Нов или подобрен капацитет за пречистване на отпадъчни води	екв.ж.	Община Сапарева баня	Годишно	8709
Мярка 5.2. „Модернизация и енергийна ефективност на сгради за обществено обслужване и подкрепа за внедряване на енергоспестяващи мерки в жилищни сгради и туристически обекти“	RCO 18 - Домакинства, получили подкрепа за подобряване на енергийните характеристики на жилище	брой	Община Сапарева баня	Годишно	30
	RCO 19 - Обществени сгради, получили подкрепа за подобряване на енергийните им характеристики	брой	Община Сапарева баня	Годишно	1
	RCO 22 - Допълнителен капацитет за производство на енергия от възобновяеми източници (електроенергия, топлинна енергия)	Kw	Община Сапарева баня		75
Мярка 5.3. „Подобряване на инфраструктурата за управление на отпадъците“	RCO 34 - Допълнителен капацитет за рециклиране на отпадъци	т.	Община Сапарева баня	Годишно	180
Мярка 5.4. „Подобряване и развитие на инфраструктура за предпазване от наводнения“	RCO 25 — Новопостроени или консолидирани защитни съоръжения по крайбрежни ивици, речни и езерни брегове и свлачища за защита на хора, активи и естествената околна среда	км	Община Сапарева баня	Годишно	0,6
	RCO 26 - Зелена инфраструктура, изградена с цел приспособяване към изменението на климата	ха	Община Сапарева баня	Годишно	3
Мярка 5.5. „Опазване на горите, биологичното разнообразие и защитените територии“	RCO 28 — Зони, обхванати от мерки за защита срещу горски пожари	ха	Община Сапарева баня	Годишно	10
Индикатори за резултат					

Стратегическа цел	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност
Стратегическа цел 1. Създаване на възможности за благоденствие на хората и за икономически растеж.	RCR 71 - Годишен брой на децата, използващи подкрепяната образователна инфраструктура	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	170
	RCR 74 - Годишен брой на лицата, които използват подкрепяните съоръжения за социални грижи	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	80
	RCR 72 - Лица с достъп до подобрени здравни услуги	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	6300
	RCR 11 - Потребители на нови обществени цифрови услуги и приложения	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	700
	RCR 14 - Предприятия, които използват публични цифрови услуги	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	30
Стратегическа цел 2. Подобряване на жизнената среда и съхраняване на природното и културно наследство.	RCR 79 — Съвместни стратегии/планове за действие, предприети от организации при/след приключването на проект	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	2
	RCR 80 — Съвместни пилотни дейности, предприети/усъвършенствани от организации при/след приключването на проект	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	2
	RCR 55 - Ползватели на новоизградени, реконструирани или модернизирани пъща	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	6300
	RCR 78 — Ползватели на подкрепяната културна инфраструктура	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	1200
	RCR 77 -Туристи/ посещения в	брой	Община	Годишно	0	350

подпомогнатите обекти	брой	Сапарева баня	Годишно		
RCR 36 — Жители, които се ползват от мерки за защита от горски пожари	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	6300
RCR 95 — Жители, които имат достъп до нова или модернизирана зелена инфраструктура в градските райони	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	6300
RCR 42 — Жители, свързани поне към системи за вторично пречистване на отпадъчни води	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	4500
RCR 46 - Жители, обслужвани от съоръжения за рециклиране на отпадъци и малки системи за управление на отпадъци	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	6300
RCR 64 Годишен брой на лицата, използващи специално предназначенията	брой	Община Сапарева баня	Годишно	0	180